

Açık Alan Rekreasyonu (AAR-Outdoor Recreation); bireylerin yaşamlarını zenginleştirmek, kendilerini keşfetmek, yeni beceriler kazanmak ve onları kullanmak, sosyalleşmek, doğayı deneyimlemek gibi birçok gerekçe ile bireylerin tamamen özgür iradeleriyle katıldıkları/yaptıkları faaliyetlerden oluşur. Sürekli yaşadıkları yerin mücavir alanı dışındaki piknik, doğa yürüyüşü, dağ tırmanışı, nehir geçişleri gibi birçok çeşidi vardır. AAR genel olarak, bireyin kendisi ile doğa arasında etkileşim kurmasına olanak sağlayan etkinliklerden oluşur.

ACIK ALAN REKREASYONU NEDİR?

AAR “bireylerin serbest zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları, doğanın kendisinin kaynak olarak kullanıldığı, tesis olsun veya olmasın organize aktivitelerin düzenlendiği, çoğu zaman yarışma anlayışının olmadığı, bireyin bireylerle ve çevreyle ilişkisinin önemli olduğu rekreasyon türüdür” (Ardahan ve ark., 2017). AAR katılım gönüllü olmalıdır ve birey hiç kimse tarafından zorlanmamalıdır. Bir başka tanımlamaya göre AAR; “doğanın bir parçası ve katılımcı arasında etkileşim yaratabilen ve bireyin tamamen kendi fiziksel, sağlık, ruhsal ve sosyal çıkarları doğrultusunda yapılan serbest zaman aktivitelerinin tamamı” olarak tanımlanabilir (Ibrahim ve Cordes, 2002).

AAR’NİN YAYGINLAŞMA NEDENLERİ

AAR; insanlık tarihi kadar eski bir yolculuk içinde birçok kültürün etkileşimi ile oluşan, insan-çevre ilişkisi çerçevesinde değerlendirilmesi gereken, önemi ve talebi son zamanlarda giderek artan bir konudur. AAR aktivitelerinin çeşitliliği ve aktivitelere katılım sayısı giderek artmaktadır. AAR aktivitelerinin içerisinde en geniş yeri doğa sporları (outdoor sports) tutmaktadır. AAR’nin yaygınlaşmasında ve artmasında etkili olan faktörler aşağıdaki biçimde sıralanabilir (Ardahan ve ark., 2017);

Serbest Zamanların Artması: Sanayi devriminden sonra, bireylerin aşırı çalışma süreleri yıllar içerisinde kısalarak haftalık 40-45 saate düşmüştür. Gelişmiş birçok batılı ülkede haftalık çalışma gün sayısının beş günden dört güne indirilmesi için çaba sarf edilmektedir.

Harcanabilir Gelirin Artması: Araştırmalar gelir seviyesi ile AAR etkinliklerine katılma ve serbest zamanların değerlendirme şekli arasında bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır. Göreceli olarak son yüzyılda kişi başına düşen gelir ve devletlerin bütçesi artmıştır. Bireylerin gelir seviyesi arttıkça bireyler daha fazla AAR ve serbest zaman etkinliklerini talep etmiş, katılım yoğunlaştı ve yaygınlaşmıştır.

Kentleşmeden Kaynaklı Sorunlar: Sanayileşme ve kentleşmenin artması, bireylerin doğaya olan özlemini ve doğada yapılan AAR etkinliklerine olan talebi arttırmıştır. Sanayileşmenin artması kentleşmeyi arttırmış, kentler büyüdükçe endüstrileşme dâhil, kalabalıklaşma, gürültü, kalabalıklarda kaybolma, işleyen büyük makinenin parçası olma, dönen çarkların arasında kaybolma, yalnızlık duygusundaki artış bireylerin hem benlik algılarında hem de ruhlarında olumsuz etkilere neden olmuştur.

Ulaşım İmkânlarındaki Artış: Buhar makinasının icadı ve sonrasındaki gelişmeler, kara, hava, deniz yolu, demiryolunda gerçekleşen yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası insan ve ürün taşıma imkânları kapasitesini arttırmış ve taşıma süresini kısaltmıştır. Hem şehir içi hem de bölgesel, ulusal ve uluslararası seyahat imkânına ve zamanına sahip olan ve bu seyahatin giderlerini karşılayabilecek kişilerin var olması ve doğada olma isteği AAR’nin çeşitliliğinin artmasını ve bireysel katılımın yanında kitlesel katılımın da artmasını sağlamıştır.

Endüstrileşme ve Otomasyon: Sanayi devrimiyle başlayan makineleşme, endüstrileşme ve otomasyon süreçleri robotik üretimin artmasını, insan emeğiyle yapılan işlerde azalmaya ve insanın görece üretimin odağında olmasına rağmen üretimdeki iş zamanının azalmasını sağlamıştır.

Nüfus Artışı ve Nüfus Hareketliliğindeki Artışlar: Özellikle nüfus artış hızının ve nüfus hareketliliğinin daha fazla gelir, iş ve daha iyi yaşam koşullarının olduğu yerleşim merkezlerine doğru olması çarpık kentleşmeden kaynaklı problemleri arttırmıştır. Oyun ve Ritüeller: Bireyler tercih ettikleri yaşam biçimi ve hobileri nedeniyle daha fazla rekreasyonel ürün talebinde bulunma arzusu içinde olmuşturlardır.

Eğitim Düzeyindeki Artış: Yapılan araştırmalarda, eğitim düzeyinin arttıkça bireylerin rekreasyonel bilincinin artmakta olduğu, rekreasyona yönelik tutum ve davranışlarında olumlu değişimlerin olduğu, AAR etkinliklerine katılım sıklığı ve talep edilen aktivite çeşitliliğinde artışın olduğu saptanmıştır.

Artan Çevre Bilinci: Tüm canlıların yaşamını tehdit edecek düzeye ulaşan bu ekolojik kirliliğe dur demek isteyen duyarlı bireylerin varlığı ise AAR'ye katılımı arttırmış ve bu kötüye gidişin önüne geçecek önlemlerin alınmasını sağlayarak bu sürecin hızlanmasına olanak sağlamıştır. Kitle İletişim Araçlarının Etkisi, Reklam ve Propagandalar: Bireylerin kitle iletişim araçlarıyla etkileşim içinde etkinlik bilgisine erişmeleri, uzaktaki etkinliklere katılımında zaman ve mekan faydası yaratması, özellikle rekreasyon ve AAR bilinci oluşturmada ve bu bilincin yaygınlaştırılmasında, çevre hareketlerinin desteklenmesi veya protesto edilmesinde önemli etkiye sahiptir. Değişen Yeni Sağlık Bilinci ve İstekler: Bireyler eskiden fitness merkezlerinde fiziksel, mental, duygusal ve sosyal sağlıklarını ararken artık bu arayış AAR ile doğaya doğru kaymaktadır.

Araç-Gereç ve Malzemelerin Teşviki: Günümüzde her türlü rekreatif etkinlik için çok çeşitli ve değişik araç, gereç ve malzeme üretilmekte ve nispeten daha uygun fiyatlarla tüketime sunulmaktadır. **AAR Merkezlerinin Varlığı ve Sayılarının Artması:** Bugün çok sayıda tam veya yarı yapılandırılmış doğada hizmet sunan AAR merkezlerinin varlığı, bu merkezlerin bireylerin AAR ihtiyaçlarını, taleplerini ve arzularını karşılayabilecek bir şekilde ve özellikte olması hem bireylerin bu merkezlere yaptıkları ziyaretleri hem de bireylerin buralarda yaptıkları harcama miktarını arttırmaktadır.

Değerlerdeki Değişimler: Bireylerin geleneksel değerlere göre tesis ettikleri yaşamdan modern çağın gereklerine uygun bir yaşama geçmesi birçok değerlerin değişmesine sebep olmuştur. Bunlardan ilki ve belki de en önemlisi geleneksel aile yapısının değişmesidir.

AAR ve İHTİYAÇLAR

Son zamanlarda açık alan rekreasyonu etkinliklerine katılımı etkileyen faktörler ve katılımdan beklenen faydalar birçok araştırmacının ilgisini çekmektedir. Bu konuda birçok çalışma yapılmıştır. Katılımı etkileyen faktörler; Deci ve Ryan (1985) Özgür İrade Teorisi ile (The Self-Determination Theory-SDT), Pintrich(2000) tarafından geliştirilen Başarılacak Amaç Teorisi (The Achievement Goal Theory), Engeström ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilen Aktivite Teorisi, İbn-i Haldun ve A. Maslow'un ortaya koyduğu ihtiyaçlar hiyerarşisi ile açıklanmaya çalışılmıştır.

BİREYLERİN AAR ETKİNLİKLERİNE KATILMA NEDENLERİ

Farklı disiplindeki bilim insanları tarafından bireylerin doğaya neden gittiğini belirlemek için birçok çalışma yapılmıştır. Yapılan birçok çalışmanın ortak noktasına göre bireylerin AAR etkinliklerine katılmaya motive eden unsurlar; "Doğa sevgisi ve kalabalıktan kaçma isteği", "Rutinden ve sorumluluktan kaçma isteği", "Fiziksel aktivite yapma isteği", "Yaratıcılık", "Dinlenme, kendini geliştirme ve yeni beceriler edinme", "Sosyal ilişki kurma", "Yeni insanlarla tanışma veya onları gözleme", "Beklenen olası insanlarla ilişki kurma", "Aile ile birlikte olma", "Tanıma-tanınma arzusu", "Başkalarına yardım etme, sosyal sorumluluk", "Uyarıcı unsurlar, davetkar yapı", "Sosyal güç elde etmek", "Kendini gerçekleştirme", "Mücadele ruhu, baş kaldırma, başarı arzusu, rekabet (iç ve dış)", "Zaman öldürme ve sıkıntıdan kurtulma", "Entelektüel estetik".

AAR'nin ORTAYA ÇIKIŞI ve ÖNCÜLER

Birileri bir yolu aşmadan başkaları onun ardına gitmemiştir. Eğer bir yol açılmamışsa da birçok kişi o yolu açacak ilk kişi olmak istemiştir. Bugün bilimde, sanatta, sporda, coğrafyada ve hayatın olduğu her yerde gelişme ve icatların tamamı "Keşfetmeye Dayalı Merak-Tecessüs" ile yapılmıştır. Buecessüsü yaşayan ve bu yolculuğa çıkan insanlar öncü olarak isimlendirilirler. Onların izinden giden bireyler de AAR'nun gelişmesine sebep olmuşlardır. Dünyadaki öncüleri saymakla bitirmek mümkün değildir. Her toplum AAR konusunda kendi öncülerine sahiptir. Türklerde AAR öncülerinden en çok bilineni Türk denizciliğine liderlik yapan Piri Reis'tir.

Açık Alan Rekreasyonu (AAR- Outdoor Recreation) doğa ile insan arasında kurulan bir bağ ve etkileşim ile bireyin gönüllü olarak, kendi gücü ve iradesi ile katıldığı/gerçekleştirdiği doğada yapılan etkinlikler toplamıdır. AAR; bireylerin serbest zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları, doğanın kendisinin kaynak olarak kullanıldığı, tesis olsun veya olmasın organize aktivitelerin düzenlendiği, çoğu zaman yarışma anlayışının olmadığı, bireyin bireylerle ve çevreyle ilişkisinin önemli olduğu rekreasyon türüdür. AAR genel olarak, bireyin serbest zamanlarında gönüllü olarak katıldığı, bireylerin etkinlikleri çoğu zaman kendi gücü ve iradesiyle gerçekleştirdiği, bazı zor ve özel durumlarda grup liderinin veya gruptaki diğer üyelerin birbirlerini motive ettiği, fiziksel ve duygusal olarak destekledikleri, çoğu zaman tesise bağımlılığın olmadığı, yarışmasının çok özel durumlarda yapıldığı, doğanın kendisinin kaynak olarak kullanıldığı, bireyin etkinliklere katılarak fiziksel, mental, duygusal ve sosyal sağlık düzeyini iyileştirdiği, yaşam doyumunu arttırdığı, iyi olma hali yarattığı, birçok boyutta tatmin duygusunu yaşadığı ve bunların sonucunda da mutlu olduğu aktiviteleri içerir. AAR etkinlikleri kapsamında hem rekreasyonel hem de profesyonel yarışlar yapılmaktadır. Rekreasyonel yarışmalarda katılımcılar ve onları izlemeye gelen seyircilerin, profesyonel yarışlarda ise o yarışı izlemeye gelen seyircilerin yaptıkları AAR etkinliğine katılımdır. Rekreasyonel yarışmalar ile profesyonel yarışları birbirinden ayıran en temel unsurlar ödüllerin yapısı ve yarışma katılımcılarının yaşamlarını nasıl sürdürdükleridir. Rekreasyonel yarışmalarda ödüller genellikle maddi değildir, katılım ve yarışmayı tamamlamada daha çok sosyal onurlandırma unsurlarından oluşur. Profesyonel yarışmalarda yarışmacılar yaşamlarını bu sporu yaparak elde ettiği maddi kazançlarla sürdürürler ve ödüller maddi değerlerle ölçülür.

AAR'İN KAYNAKLARI

AAR kaynaklarını; AAR etkinliklerinin yapılmasında kullanılan su, toprak, hava ve yeraltı kaynakları, tarihi ve kültürel mirası barındıran doğal alanlar ve doğanın kendisi, yerel, bölgesel, ulusal, uluslararası ve diğer kaynaklar olarak sınıflandırmak mümkündür. Daha geniş bir bakış açısıyla AAR'ın temel girdileri bir yöredeki dağlar, ovalar, yaylalar, vadiler, göller, kayalıklar, uçurumlar, obruklar, çöller, kumullar, deniz kenarı, ırmak kenarı, orman içi piknik ve dinlenme alanları, milli parklar ve eşdeğer rezerv alanları, tabiat koruma alanları, tabiat anıtları, tabiat parkları, tarihi ve kültürel kalıntılar gibi alanlardır. Bir kaynağın yerel, bölgesel, ulusal, uluslararası kaynak mı olduğu bireyin o kaynağa coğrafik uzaklığıyla tanımlanır.

AAR KAYNAKLARININ KORUNMASI

Gerçek anlamında kalkınmanın en önemli koşulu, kalkınma gerçekleştirilirken çevrenin korunmasıdır. Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde her türlü kaynağın doğru, zamanlı kullanılması, korunması ve daha sonraki kullanımlar için yenilenmesi fikri vardır. Bireylerin yaşadıkları kentin dışında yeşilliğin, sessizliğin, doğallığın olduğu bir alanda, piknik yerinde, deniz kenarında, doğa ile baş başa kalabileceği, fiziksel ve mental yorgunluğu çıkarma talebi son yıllarda giderek artmaktadır. Doğaya duyulan özlem ve doğa talebi, son yıllarda rekreasyonel aktivitelerin doğal alanlarda yoğunlaşmasını sağlamıştır. Bu sebeple dünyanın her yerinde doğanın korunması gerektiği ile ilgili çalışmalar 19. Yüzyıldan itibaren bilinçli bir şekilde yapılmaktadır. Tüm ülkeler kendi doğal kaynaklarını korumak için yasal düzenlemeler yapmaktadır. En doğru koruma biçimi ise sadece yasalarla olmaz. Doğa bilincinin oluşturulmasına ve doğa eğitimlerinin yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu sebeple gelişmiş ülkelerin bu başarısı hem ülkemiz hem de diğer ülkelere örnek olmalıdır. Örneğin ABD, Kanada, Avustralya gibi ülkelerde Milli Parklara insan yaşamı için dahi girmek özel izinlere sahipken, ülkemizde Milli Parklar içinde köyler, yaylalar ve özel yaşam alanları vardır.

AAR ETKİNLİKLERİ VE DOĞA SPORLARI

Doğa sporları, insanın sahip olduğu bilgi, beceri ve kondisyonu ile hiçbir motor ve hayvan gücü desteği alınmaksızın, doğanın var olan potansiyel zorluk ve risklerine karşı mücadele etme ve yaşamı sürdürme etkinlikleri şeklinde ifade edilmektedir. Ama günümüzde motor ve hayvan gücü kullanılarak yapılan çok sayıda doğa sporları vardır. Spor zevk almak için yapanlara rekreasyonel veya amatör sporcu, bunu meslek olarak yapıp, maddi kazanç elde eden bireylere de profesyonel sporcu denilmektedir. Doğa sporları bu tanımlama ile amatörlerin, rekreasyonel bireylerin veya profesyonellerin yaptıkları bir spor olarak kabul edilebilir. En temel sınıflandırmaya göre AAR etkinliklerini yapıldığı yere göre sınıflandırmaktır. Buna göre AAR etkinlikleri karada, suda, havada, karda ve buzda yapılan aktiviteler olarak sınıflandırılabilir.

Mağaracılık gibi aktiviteler mağaranın nerede olduğuna ağırlık olarak karada veya suda yer alan aktiviteler içinde kabul görür. Bu sınıflamayla birlikte karada başlayıp suda biten, havada başlayıp karabuz, su veya karada biten aktiviteler, suda başlayıp karada biten aktiviteler de aktivitenin nereden başladığını esas alarak sınıflandırılabilir. Doğa Sporları “Doğada ve doğal ortamda, insan sağlığına, kişinin bedensel ve zihinsel gelişimine katkı sağlayan sporların tümüne” verilen addır. Bir başka tanımlamaya göre “Doğada ve doğal ortamda, bir malzeme yardımıyla veya malzemesiz olarak yapılan sporların tümüne doğa sporları denir”. Genel olarak insanın kendi gücüyle yaptığı sporların hepsini doğa sporları olarak tanımlayan yaklaşıma göre rüzgârdan, suyun akışından, bir canlıdan veya motordan güç alarak yapılan sporlar doğa sporu olarak kabul edilmemektedir. Genel kabul gören bilimsel yaklaşıma göre ise, sporun kendi özelliği olarak bir araç kullanılması gerekiyorsa o araç kullanılarak yapılan sporlar da doğa sporu olarak kabul edilmektedir. Örneğin, motor sporları, yelken sporları gibi sporlar insanın kendi gücü ile yapmadığı doğa sporlarındandır.

Gündelik yaşamda en çok tercih edilen bazı doğa sporları izleyen şekilde sıralanabilir;

- Hiking (Günübirlik Doğa Yürüyüşü)
- Trekking (Zorlu Doğa Yürüyüşü)
- Dağ Bisikleti (Mountain Biking)
- Cross Country Bisiklet
- Down Hill bisiklet
- Kampçılık (Camping)
- Dağcılık (Mountaineering)
- Tur Kayağı (Skiing)
- Dağ Kayağı (Mountain Skiing)
- Buzul tırmanışı (Glacier climbing)
- Aletli Dalış (Scuba Diving)
- Yamaç Paraşütü

AAR EKONOMİSİ ve TEMEL KAVRAMLAR

Ekonomi; “bir insan topluluğunun ya da bir ülkenin, yaşayabilmek için üretme ve bunları bölüşme biçimlerinin ve bu eylemlerden doğan ilişkilerinin tümüdür”. Bir başka tanımlamaya göre “sınırı olmayan insan ihtiyaçlarını, kıt kaynaklarla karşılama faaliyetlerini inceleyen sosyal bir bilimdir”. Bir başka tanımlamaya göre ise ekonomi; “İnsanın ihtiyaçlarını karşılamada yapılan her türlü üretim, ticaret, dağıtım, tüketim, ithalat ve ihracattan oluşan insan etkinliğidir”. Bu tanımlamaların ortak noktaları bir araya getirildiğinde; ekonomi bir bölgedeki işgücü, sermaye, enerji, bilgi, girişimcilik gibi üretim faktörlerini, yerüstü ve yeraltı kaynaklarından oluşan doğal kaynakları bir araya getirerek üretilen, hammadde, yarı mamul ve mamuller ve hizmet üretiminde, dağıtımında rol alan kuruluşlar, üretilen mal ve hizmetlerin ticaretini yapan işletmeler ve nihai kullanım içine alan tüketicilerden oluşur. Kısaca ekonomi; insan ihtiyaçlarının giderilmesini amaçlayan her türlü mal ve hizmetin üretilmesi, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde dağıtılmasının gerçekleştirildiği işletmecilik faaliyetlerinden oluşur. Bu haliyle AAR Ekonomisi; bireylerin veya grupların gönüllü olarak yaptıkları veya katıldıkları ve kendi özgür iradeleriyle tercih ettiği AAR ürünlerinin üretilmesi, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde dağıtılmasının gerçekleştirildiği işletmecilik faaliyetlerinden oluşan yapıdır. AAR ürünlerinin alınıp satıldığı pazar, AAR tüketim ürünleri ve AAR endüstriyel ürünler pazarından oluşur.

AAR tüketim maddeleri pazarı nihai tüketicilerin (bireylerin) kendi ürettikleri mal ve hizmetlerin üretimi için diğer bireylerden veya işletmelerden ham madde, yarı mamul, mamul ve hizmetler gibi üretim faktörlerini satın almasıdır. AAR endüstriyel ürünler pazarı ise, AAR ürünü üretmek için gereken ham madde, yarı mamul, mamul ve hizmetlerden oluşan üretim girdilerinin alındığı işletmelerden, üretim sürecinden geçtikten sonra elde edilen ham madde, yarı mamul, mamul ve hizmetlerin dağıtıcıları ve satıcılarından oluşan pazardır. AAR ürününün fiyatı; AAR etkinliğini satın almak veya o etkinliği gerçekleştirmek için bireyin evinden çıkıp tekrardan evine dönene kadarki katlanacağı (ödenecek) bedeli ifade eder. AAR İşletmeleri de hizmet üreten veya dağıtan işletmelerdir. AAR Endüstrisi; AAR etkinlik üreticileri, malzeme üreticileri, etkinlik ve malzemelerin dağıtıcıları, satıcıları, müşteriler, ulusal ve uluslararası geçerli hukuk mevzuatı, yazılı, basılı, görsel ve sanal medyadan oluşan bir yapıdır. AAR etkinliklerinde kullanılan malzemelerin temini açısından mal dağıtımı, AAR etkinlikleri için hizmet dağıtımı ve pazarlamasının tüm özelliklerini içerir. Burada rol alan işletmeler; hammadde sağlayıcıları, mal ve hizmet üreticileri, dağıtıcılar, satıcıları, perakendeciler, endüstriyel işletmeler ve tesislerdir. AAR Sektöründeki talep; satın alma gücüyle desteklenen, belirli bir zaman diliminde, AAR sektöründe bireylerin değişik fiyatlardan satın almaya hazır oldukları AAR ürünleri miktarıdır. AAR talep üç farklı şekilde oluşur.

Birincisi; AAR ürünlerini satın alanlar veya AAR etkinliği yapanların oluşturduğu Gerçek Taleptir.

İkincisi; AAR ürününü satın alma isteği olan veya AAR etkinliğini yapmaya istekli fakat parasızlık, zamansızlık gibi engellerden dolayı gerçekleştirilemeyen Potansiyel Taleptir.

Üçüncüsü; AAR ürünlerinden haberi olmayan veya yeteri kadar motive edildiğinde AAR etkinliğine katılacak veya satın alacak kişilerin oluşturduğu Ertelenmiş Taleptir.

AAR Sektöründeki arz; AAR etkinliği talep eden bireylerin veya organizasyonların/işletmelerin taleplerini karşılamak üzere AAR üreticilerinin oluşturdukları toplam AAR ürünlerinin toplamıdır. AAR sektöründe pasta tüm dünyada büyümektedir. Bu sektörün büyümesinin önemli nedeni AAR ürünlerine talebin ve arzın artmasıdır. Talebin artmasının sebepleri ise harcanabilir gelirin artması, AAR işletmeleri ve AAR merkezlerindeki artış, malzeme üreticilerinin sayısının artması, malzemeye ulaşımın kolaylaşması ve ürün fiyatlarının nispeten ucuzlaması, basılı, görsel ve sosyal medyanın motive edici etkisi, değişen sağlık algısı, değerlerdeki değişim, AAR ürünlerine ulaşımın ve etkinliği başkalarına bağlı kalmadan yapılmasının kolaylaşması, ulaşım imkânlarının çoğalması ve kolaylaşmasıdır. Arzın artmasının nedeni de talebin artmasıyla birlikte girişimcilerin bu sektörü kârlı olarak görmeleri ve arz ile birlikte daha önce AAR ürünlerinden haberdar olmayan, haberdar olsa bile ulaşılamayan talebin yaratılmasıdır. AAR endüstrisi turizm sektöründe olduğu gibi üç farklı gelir oluşmasına olanak sağlar. Bunlardan ilki, AAR etkinliklerine katılan bireylerin katılmak istedikleri etkinlik için gittikleri yörede satın aldıkları konaklama, yiyecek-içecek harcamaları, alış-veriş merkezlerinde yaptıkları doğrudan harcamalar, etkinliğin yapıldığı yere kadar ki ulaşım harcamalardan oluşan Birincil-Doğrudan Gelirdir. İkincisi, bireyin konakladığı bir dağ evinde odayı konaklamaya

hazır hale getirmek için yapılan harcamalar, bireyin orada yediği yemek ve içecekler için yaptığı harcamalar gibi birincil harcamaların bağlı olduğu ticari işlemler sonucu ortaya çıkan ve işletmeler arası işlemler için yapılan harcamalardan elde edilen gelir olan İkincil- Dolaylı Gelirdir. Üçüncü ise, AAR etkinliklerinden elde edilen gelirin, sektörde istihdam edilen ya da AAR sektöründen kazanç sağlayan diğer kişilerden, örneğin AAR etkinliğinde rehberlik yapan birinin kazandığı parayı harcayarak oluşan Uyarılmış-Özendirilmiş Gelirdir.

AAR ETKİNLİKLERİNİN MALİYETİ

Herhangi bir AAR ürününün maliyeti iki farklı kalemden oluşan değer toplamıdır. Birincisi; AAR etkinliğinin bizzat kendisinin ve o ürüne ulaşmak için katlanılacak maliyetlerdir. İkincisi ise, açık alanın arz edilebilir bir ürüne dönüştürülmesi için katlanılan maliyettir. Birinci maliyet kalemi AAR ürününü satın alan, katılan veya gerçekleştiren kişinin katlandığı maliyettir. İkinci maliyet kalemi ise açık alanın arzını gerçekleştiren işletmenin veya kurumun katlanacağı maliyettir.

AAR DENEYİMİNİN EVRELERİ

AAR deneyiminin, gündelik hayatımızda kullandığımız kolayda mallar, beğenmeli mallar ve özellikli malların satın alma sürecine benzer bir şekilde gerçekleşme süreci vardır. AAR etkinlikleri birinci evrede beklentilerin belirlenmesiyle başlar. Bu aşamada iyi bir planlama yapıp, aktivite yaşanan evden çıkıp oraya dönmeye sonuçlanacak şekilde ayrıntılı olarak ele alınmalıdır. İkinci evre AAR etkinliğinin yapılacağı yere ulaşımın (özel araç, otobüs, uçak, gemi veya tren) nasıl yapılacağı belirlenmesi, takvimlenmesi, rezervasyon dahil ön hazırlıkların yapılmasını içerir. Üçüncü evre AAR etkinliğinin yapılacağı yere varılıp belirlenen aktivitenin gerçekleştirilmesi aşamasını ifade eder. Dördüncü evre aktivite tamamlandıktan sonra gelinen yere dönüş yolculuğunun yapıldığı aşamadır. Beşinci evre ise yaşanan anılarla beslenen zihinde kalan hatıraların tekrar edilmesi, sosyal çevre ile paylaşılması, sosyal tebriklerin ve ödüllerin alınması aşamasıdır. Eğer etkinlikten beklenti karşılanmış ve yeteri düzeyde tatmin elde edilmişse bu yeni bir aktivitenin talep edilmesi için güdülenmeyi sağlayacak en önemli araçtır.

AAR SEKTÖRÜNDE DAĞITIM KANALI

Üretilen mal ve hizmetlerin üretim noktasından nihai tüketicilere veya endüstriyel alıcılara kadar izlediği yola dağıtım kanalı, bu kanalda rol alan işletmelere de aracı işletmeler adı verilir.

RİSK

Risk, değerli bir şeyi kaybetme ya da kazaya uğrama olasılığı, zarara uğrama tehlikesi, zarar görme olasılığıdır. Tehlike ise, huzursuzluk yaratan olay veya kaza, insanların güvenliklerini riske atabilecek süreç veya olay, büyük zarar veya yok olmaya yol açabilecek durum ya da şey, yaralanma ve hasara neden olan umulmadık olaydır. Risk, olasılık, şiddet ve sıklığın ortak sonucudur. Olasılık, kaza zamanı sayısıdır. Şiddet, kazanın verdiği zarardır. Sıklık ise, katılan etkinlikte kazaya uğrama olasılığıdır. Risk, hem değerli bir şeyi kaybetme potansiyeli hem de değerli bir şey kazanma potansiyeli barındırır. Örneğin, kaybolma, yaralanma ve hastalık olasılığı olumsuz, kazanç, büyüme ve gelişme potansiyeli ise olumlu bir durum yaratır. Doğada risk üç şekilde ortaya çıkabilir: Doğadan kaynaklanan risk; taş düşmesi, çığ, yıldırım, fırtına gibi.

RİSK YÖNETİMİ

Risk ve güvenlik yönetim sistemine sahip olmak birçok fayda sağlar. Bunlar; kaza sayısını en aza indirmek, etkinlik katılımcısı memnuniyetini en üst düzeye çıkarmak, bunu korumak ve artırmak, katılımcıları kaza ve yaralanmalardan korumaktır. Riski yönetmek için onu tanımlamak ve ölçmek gerekmektedir. Ölçme sonucu riskin olasılığı ortaya çıkar. Böylece, riski önlemek, sınırlamak veya yönetmek için önlemler almak olanaklı kılınır. Bu risk yönetimidir. Eğer risk yönetiminiz iyi ise başarılı bir etkinlik programı gerçekleştirirsiniz. Risk yönetimi, tehlikeli durumların oluşma ihtimalini azaltmaya, oluşmaları durumunda ise zararları minimize etmeye yönelik olan tedbirlerdir. Risk yönetimi unsurları; risk değerlendirmesi, standart operasyonel prosedürler, beklenmedik ve acil durum planları ile eylem ve izleme planlarıdır. Risk Değerlendirmesi Risk değerlendirmesi, “kapsam, riskleri tanımlamak, riskleri analiz etmek ve değerlendirmek, önlem almak, izlemek ve incelemek” alt başlıklarında ele alınır. Kapsam Hangi etkinliklerin, ürünlerin ve hizmetlerin değerlendirileceği kapsam başlığında yer alır.

Risk unsurlarının tipleri, etkinlik koşulları ve türü gibi farklı unsurlara bağlı olarak değişebilir. Örneğin, dağcılık, kaya tırmanışı, bungee jumping, dalış gibi zorlu doğa -macera turizmi etkinlikleri fiziksel tehlike veya risk unsuru içerebilir ve de ileri beceriler gerektirir. Yürüyüş hafif bir macera etkinliğidir, düşük risk seviyesine sahiptir, başlangıç becerileri gerektirir. Risklerin kategorileştirilmesi ve her kategorinin açıklanması kapsam konusunda açıklayıcı bilgi sunar. Risk unsurlarının kategorileştirilmesi sürecinde değerlendirmenin kapsamına alınacak etkinliğe karar verildikten sonra, risk unsurlarını tanımlamak gerekmektedir. Bu tanımlamada anahtar kelimeler “Ne, nerede, ne zaman?” dır. Risk seviyesi yalnızca etkinlik türü ile ilgili değildir. Fiziksel çevre, grup özellikleri, ekipman gibi diğer unsurlar da önemli rol oynayabilirler. Riskleri Analiz Etmek ve Değerlendirmek Değerlendirilen riskler kabul edilebilir ya da edilemez olarak sınıflandırılır. Bunun için risk unsurlarını ve tehlikelerini tanımlamak, tehlikenin meydana gelme olasılığını ve böyle bir olayın sonuçlarının ciddiyetini görmek ve riskin kabul edilebilir sınırlar içinde olup olmadığını değerlendirmek gerekmektedir. Riski ölçmek, olası bir tehlike nedeni olabilecek eylemleri, koşulları tanımak, riskin kabul edilebilir olup olmadığını değerlendirmek için kullanılan ölçütleri tanımlamak, eylemlerin olasılığını ve sonuçlarını değerlendirerek riski analiz etmek, tanımlanmış ölçütlere göre risk değerlendirmesi yapmak, ek eylemlerin takip etmek, paydaşlar arasında iletişim ve istişare yollarını belirleyerek bilgi akışını sağlamakla olanaklıdır. Riskin sonuçları, ciddiyet ve olasılığa göre hesaplanır. Örneğin, hayati tehlike yaratan yaralanma yüksek, doktora gitmeyi gerektiren yaralanma orta, ufak yaralanma düşük ciddiyettedir. Risk sık gerçekleşiyorsa yüksek, bazen gerçekleşiyorsa orta, seyrek gerçekleşiyorsa düşük olasılık olarak ele alınır.

Dereceleme eşit aralıklı ölçek kullanılır. Riskin sonucu gerçekleşme olasılığının ve ciddiyetinin sayısal değerinin bir ürünü olarak "tahmin edilir". Sonuç hesaplaması ciddiyet ve olasılığın çarpımı ile yapılır (Ciddiyet x Olasılık = Sonuç) Örneğin, 1-3 derecelemesi kullanılacak ise en düşük puan 1, en yüksek puan 9 olur. Üçlü dereceleme ölçeği ile hazırlanmış olan Risk Değerlendirme Tablosu aşağıda verilmiştir. Riskleri Önlemek, Kontrol Etmek ve İzlemek Risklerin yönetilmesi için sistematik olarak gözden geçirilmesi, değişip değişmediği ve yeni risklerin oluşup oluşmadığı kontrol edilmelidir. Risk değerlendirmesi sürekli olarak yeni risklerin tespit edildiği, tanımlandığı, ölçeklendirildiği, uygun önlemlerin geliştirildiği devam eden bir süreçtir. Yönetilmesi gereken riskler için uygun önlemler alıp plan yapmak gerekir. Yazılı kurallar ve standart işlem prosedürleri, katılımcıların eğitimi ve her adımda bilgilendirilmeleri, paydaşların eğitimi ve mesleki gelişimleri, liderlik yapanlara ilkyardım,

ve acil yardım, arama ve kurtarma becerilerinin kazandırılması ve bunların geliştirilmesi, acil durum ve acil durum hazırlık planlarının geliştirilmesi, düzenli ekipman kontrolü ve bakımı, alternatif etkinlik alanlarının planlanması ve değerlendirilmesi, ile güvenli olmayan etkinliklerin iptali risk faktörlerini önleme ve yönetme çalışmalarında dikkate alınmalıdır.

Standart Operasyonel Prosedürler (SOP) Riskleri önlemeyi ve en aza indirmeyi amaçlayan prosedürler bu kapsama girmektedir. Kazaları ve yaralanmaları azaltmak, güvenli bir çalışma ortamı yaratmak ve kaliteli hizmet sunmak için standart operasyonel prosedürler önemlidir. Prosedürler açık ve kesin olmalıdır. Belirli etkinlikler her paydaşın-etkinliğin süreçlerine ilişkin tanımlamalar ve kontrol listeleri hazırlamak sorumlulukları netleştirerek iş akışının düzgün olmasını sağlar. Etkinliklerin çeşitliliği ve zenginliğine göre değişiklikler yapılabilir. SOP, kuruluşun faaliyetlerinde güvenliği ve uygulamalarında standardı sağlamak amacıyla personelin belirli işlemsel görevleri tanımlaması için kural ve kontrol noktalarını tanımlayan bir dizi talimattır. SOP, etkinliğin programı ve tipi, kullanılan ekipman ve özellikleri gibi birçok unsura bağlı olarak farklılık gösterebilir ve oluşturulması etkinliğin planlanması sürecinde başlar. Lider etkinlik sürecinde kritik eleman olduğu için yetileri, bilgi, yetenek, deneyim ve önsözleri standart operasyonel işlem sürecinde önemlidir. Beklenmedik ve Acil Durum Planları Beklenmedik ve acil durum planları bir kaza veya acil durumda, yani, olağan program veya prosedürlerde bir sapma olduğunda gerçekleştirilen eylemler için özel kılavuzlardır. Güvenli bir etkinlik programı normal koşullar altında üç planı kapsar. Etkinlik planı

(A), Beklenmedik durum planı

(B) ve Acil durum planı

(C). Etkinlik planı normal koşullar için yapılmış bir plandır.

Beklenmedik durum planı, göreceli olarak tahmin edilebilir olan riskler halinde sorumlular tarafından yapılması gereken eylemi içerir. Örneğin, A planı gününbirlik yürüyüş olabilir. B planı ise, aşırı yağmur yağması durumunda, kamp alanında sağlıklı yaşam için egzersiz olabilir. Acil durumlarda bir yol haritası oluşturulması güvenlik açısından önemlidir. Kaza Raporlama Kaza raporlama risk yönetim sisteminin önemli bir unsurudur. Kaza raporları tur planının dışına çıkılmasına sebep olan herhangi bir vaka için doldurulabilir. Kaza raporlarına dahil edilmesi gereken unsurlar; “etkinlik adı ve kurumu, kazazedenin adı ve soyadı ve kişisel bilgileri, kazanın tanımlanması, tarih, kaza yeri, müdahale ve önlemler, kazanın tanıklarına ait bilgiler, kazazedenin sigorta bilgileri, youmlar ve notlar” şeklinde olmalı, form mutlaka dolduran kişi tarafından imzalanmalıdır. Eylem ve İzleme Planları Eylem ve izleme planları öz değerlendirme araçlarıdır. Diğer bir deyişle, eylem planları ve sonuçların izlenmesi; “neyi, kim, ne zaman ve nasıl yapacak ve de nasıl takip edecek?” sorularının yanıtıdır. Bu soruların yanıtını doğruluk değeri yüksek olacak şekilde vermek etkili stratejiler ve etkili önderlik gerektirir. Eylem planı olmadan risk değerlendirmesi çok anlamlı olmaz. Çünkü, bunlar sistemdeki her şeyi görmeye, önlem almaya ve bunları takip etmeye yardımcı olabilir. Sürekli iyileştirme için, veri toplanmalı, herşey kayıt altına alınmalı, sistem gözden geçirilmeli ve verimlilik için önlemler alınmalıdır.

ARAMA VE KURTARMA

Kayıp ve kaza sonucu bir olay meydana gelir. Olay, kazaya yol açan veya diğer hasarlarla sonuçlanan istenmeyen ve öngörülme her türlü oluşumdur. Arama yapan kişiler kazazede ulaşamazlar ise kayıp demektir. Kaza, ölüm, hastalık, yaralanma veya hasarlarla sonuçlanan istenmeyen ve öngörülme olaydır. Kayıp kişi öncelikli olarak aranır. Bulduğunda, eğer ulaşamayacak yerde ise kurtarılması ve tahliye edilmesi gerekir. Hangi koşullarda olursanız olun kayıp kişiyi tahliye edebilmek için önce onu bulmak gerekir. Bu durumda öncelikle yapılması gereken şey, grubun kontrol altında tutmak, kayıp kişiyi aramak ve aynı zamanda merkezi birimi ve arama-kurtarma birimlerine haber vermektir. Doğada kaybolma ya da kaza yaşanması durumunda oradan tesadüfen geçen birilerinin size yardım etmesi diye bir şey söz konusu olamaz.

Kayıp/kazazede, diğer sporcular veya arama ve kurtarma örgütü elemanları tarafından kurtarılacaktır. Arama ve kurtarma örgütlerinin elemanları her yere zamanında ulaşamayacaklarından bu durum tüm etkinlik katılımcılarının sorumluluk almasını gerektirir. Her işte olduğu gibi arama ve kurtarmada da yeterli bilgi ve iyi bir planlama başarılı sonuçlar getirir. Bu nedenle, doğal alan rekreasyon etkinlik planına mutlaka arama ve kurtarma dahil edilmelidir. Arama ve kurtarma genel bir kavramdır. Kayıp olan bir kişiyi bulmaya çalışmak aramadır. Zor durumda olan, kaybolan, kaza geçiren ve yaralanan kişiyi bulup yardım etmek ise kurtarmadır. Bir afet ya da kaza sonucu ölen, yaralanan ya da kaybolan birisinin aranması ve kurtarılması amacıyla yapılan tüm etkinliklere ise arama ve kurtarma (AVK) denir. Kaybolunca Özellikle ormanlık arazilerde, siste, olağanüstü hava koşulları varsa ve benzeri durumlarda kaybolmak olasıdır. Herkes kaybolabilir. Bu anlamda büyük konuşmamak gerekir. Önemli olan kaybolunca nasıl hareket etmek gerektiğidir. Eğer kaybolduysanız su, yiyecek, uyku tulumu, bivak gibi önemli malzemeleri korumanız gerekir. Ayrıca, olayın nerede, ne zaman ve nasıl olduğu konusunda not almak işe yarar. İşe yarayacak olan den önemli gereçler harita, kroki ve GPS'dir. Bunları kontrol edip nerede olduğunuzu anlayabilirsiniz. Diğer yandan, grupla iseniz grubunuzun bölünmemesini sağlamalısınız.

Yalnız kaybolmak, yalnız etkinlik yapmak gibi doğal olarak daha tehlikelidir. Kaza olunca Kazalar genellikle beklenmeyen durumlarda meydana geldiğinden, takım lideri veya kazazede doğru karar verebilmeli ve uygulamada kendine güvenmelidir. Çünkü, oluşan kazalarda dikkatli davranılmadığında tehlike adım adım artabilir. Önlem almamak ya da yanlış bir karar sonucu kazanın boyutları büyüyebilir. Gruptan bir ya da birden çok kişi kazaya uğradığında öncelikle hareket planı yapılmalıdır. Hareket planı yaparken acele edilmemeli, sonradan pişman olunacak kararlar alınmamalıdır. Yaranın türü, grubun durumu, kullanılacak zaman, hava, yardım bulma, arazi. İlyardım çantasından bulunması gereken aşağıdaki form ise yardım çağırma ihtiyacı olduğunda yardıma geleceklere kritik bilgileri verir. Arama Gecikmiş ya da kaybolmuş kişi ya da kişiler aranır. Aramada zaman kritiktir çünkü arama olağanüstü bir durumdur, bilinmeyendir, genellikle acil durum gerektirir. Kaybolanların fiziksel, zihinsel, duygusal ve toplumsal yönlerden yoksunlukları kesindir. Bu nedenle, korumaya gereksinimleri vardır. Diğer yandan, iletişim ya yoktur ya da sınırlıdır. Zaman ve hava ipuçlarını yok edeceğinden, öncelikle ipuçlarına ulaşmak hedeflenir. Kayıp kişinin arama bölgesinden ayrılıp ayrılmadığı takip edilir.

Arama alanı ne kadar küçükse ipucu bulma olasılığı yükselir. Arama bölgesinin ölçüsü, kaybın tanımlanması ve yakınlarının aranması önemlidir. Kurtarma Hangi koşullarda olursanız olun kayıp kişiyi tahliye edebilmek, yani kurtarabilmek için önce onu bulmak gerekir. Bunun için öncelikle kazazadenin yerinin saptanması ve ona erişmek gerekir. Kaza olduğunda gruptakiler öncelikle kazazedeyi ve kendilerini güvene alıp ilkyardım yapmalıdır. Olanaklı ise kazazede tahliye edilmeli ama her koşulda ilgili yerlere haber verilmelidir. Kurtarma teknik bir iştir. Arama ve kurtarma örgütleri bu işi iyi bilir. Bu örgütlerde yer alan belli başlı birimler; operasyon, ekipman, destek, alışveriş ve dağıtım, ulaşım, tıbbi yardım, iletişim ve halkla ilişkiler, yiyecek ve su, tesis kurma, hava destek, iz sürme, güvenlik, elektronik, sedye, eğitim, dokümantasyon, sigorta, mali işler, kaynak yaratma, köpekle arama ve arama-kurtarmadır.

AÇIK ALAN REKREASYONU

Açık alan rekreasyonu, çoğunlukla doğal ortamlarda yapılan rekreasyon etkinliği anlamında kullanılmıştır. Ancak, turizm etkinlikleri çerçevesinde motorlu araç ve hayvan kullanılan etkinlikler de yapılmaktadır. Bunların arasında yer alan etkinliklerden bazıları, balıkçılık, avcılık, zıpkınla balık avcılığı ve av safarisidir. Bu etkinlikler yapıldıkları çevreye göre değişkenlik gösterir. Bu örnekler arasında trekking, dağcılık, kaya tırmanışı, dağ kayağı, kampçılık, kanyon geçişi, paraşütle atlama, sörf, kano, yelken, bisiklete binme ve mağaracılık gelir. Doğada yaşamı sürdürme becerilerinin de dahil olduğu ve farklı zorluklar içeren her tür etkinlik bu kapsama girmektedir. Etkinlerin her biri katılımcılara farklı düzeylerde heyecan sunar. Çünkü doğa, özellikle kentte yaşayanlar için alışılmamış bir çevredir. Kentteki günlük rutinlerin dışında farklı kurallara göre hareket etmek, değişken ortam ve değişken teknik ilkelerine göre davranmayı gerektirir.

AÇIK ALAN ETKİNLİKLERİ VE EĞİTİM

Doğal alanlarda yapılan etkinliklerin eğitiminde birey, doğal yapılarla doğrudan etkileşim halindedir. Doğa, birey ve malzeme bir bütün olarak irdelenir ve yaşantılardan sağlanan bireysel ve toplumsal faydalara odaklanılır. Dolayısıyla doğal alan rekreasyonu eğitimi sonuç değil, süreç merkezlidir. Doğa ve macera etkinliklerine ilişkin öğretim programları yaparak-yaşayarak öğrenme yaklaşımını benimser. Uygulamalar doğal alanlarda gerçekleşir ancak ön bilgilendirmeleri ve hazırlık çalışmaları kapalı alanlarda yapılabilir. Öğrenme sadece doğada yaşamı sürdürme değil disiplinler arası farklı konularda olur. Böylece bağlantısallık gerçekleşir. Bu ilişkiler doğa eğitiminin ana hedeflerini ortaya koyması açısından önemlidir. Çünkü, değişkenlerin birbiriyle ilişkisi, bütünsel bir yaklaşımla bir ağaç figürü üzerinde tasvir edilir. Doğal alan eğitimi, temel olarak doğa -çevre ve macera eğitimi olarak iki ana dala ayrılmakta ve bu dallar temel dört kazanım üzerinde şekillenmektedir. Bunlar; bireylerarası ilişkiler, bireysel ilişkiler, eko-sistemik ilişkiler ve ekistik ilişkilerdir. Macera eğitimi ve doğal alan eğitimi birbirine yakın anlamlarda kullanılan iki eğitim türüdür. Macera eğitimi, doğrudan, etkin ve kişisel bütünlüğü kapsayan ve gerçek sonuçları olan ilgi çekici öğrenme yaşantısıdır. Genellikle doğal çevre ile yakın etkileşimi ve gerçek veya algılanan risk unsurlarını içeren küçük bir grup ortamında yapılan eğitim etkinlikleri ve deneyimleridir. Genel anlamda bireysel ve toplumsal gelişim odakta yer alır. Macera rekreasyonu, genellikle kaya tırmanışı, akarsu rafting'i ve yelken kanat gibi fiziksel ve zihinsel yetenekleri test etmeye yönelik risk odaklı rekreasyon türüdür. Macera turizmi, uzak yerlere seyahati kapsar. Seyahatin kendisi macera olabilir veya insanlar bu yerlerde macera içeren etkinlikler yapabilirler. Ekoturizm, yerel doğal çevreyi ve kültürü en az düzeyde etkileyen, yerel işletmeyi destekleyen ve yerel halkın refahını artıran seyahat etkinliklerini kapsayan turizm türüdür. Bu tür geziler, tipik olarak, yerel kültürle etkileşim ve takdir ile birlikte doğal bir bileşen içerir. Deneysel eğitim, öğrencileri, faydaları ve sonuçları olan özgün bir deneyime etkin olarak dahil etme sürecidir. Öğrenciler, yaşantılar ve deneyimler hakkında duymak veya okumak yerine keşifler yapar ve bilgilerle deneyler yapar, böylece yeni beceriler, tutumlar, kuramlar ve düşünme biçimleri geliştirir. Çevre eğitimi, çevre sorunlarının farkında olan, çevre sorunlarıyla ilgilenen ve çözümlere yönelik çalışma bilgi, beceri ve eğilimine sahip bir kitlenin yetiştirilmesidir. Çevre eğitimi, çevre sorunlarını anlamaya, çözümlere yönelik çalışma eğilimi geliştirmeye odaklanır.

DOĞA -ÇEVRE EĞİTİMİ

Bilgi, beceri ve tutum sahibi olmanın biricik yolu eğitimidir. Doğa eğitiminin amacı, insanların doğaya ve doğadaki sorunlara ilişkin farkındalık oluşturmak, doğanın işleyişi ile ilgili temel bilgi ve anlayışı geliştirmek, doğaya ilişkin olumlu davranışlar geliştirilmesini sağlamak, doğayla ilgili sorunları tanımlamak, araştırma ve problem çözme ile ilgili beceriler edinilmesini sağlamak ve doğanın korunmasına etkin katılım sağlamaktır. Doğa eğitimleri öncelikle çocukların bilişsel, fiziksel, sosyal, duygusal gelişimlerini destekler. Çevre ve doğa ile ilgili konuların duyarak, görerek, hissederek ve yaşayarak daha kalıcı bir şekilde öğrenilmesine olanak sağlar. Formal anlamda eğitim iki aşamada gerçekleştirilebilir. İlki kuramsal. Bu başlık altında doğanın ne olduğu ve özellikleri, doğanın önemi, doğa sevgisi, doğa da yapabileceklerimiz, doğayı tehdit eden unsurlar, doğa için alınabilecek önlemler gibi konu başlıkları sunum veya video yoluyla işlenir. İkinci aşama yerinde yaşantıdır. Bu basamakta öğrenciler doğayı gezerek keşif yaparlar. Bireyler kendi gözleriyle görebildikleri, dokunabildikleri, süreçleri kendileri deneyimledikleri sürece öğrenmeye daha çok istek duyarlar. Çocuklar gördükleri her canlı ve cansız varlığı doğal ortamında inceleyebilirler. Eğitim sürecinde çocuklar doğaya, kendilerine

ve topluma katkıda bulunan bireyler olarak; doğada yalnız olmadıklarını, doğanın sadece insan için değil canlılar içinde yaşam yeri olduğu gerçeğini anlarlar ve doğaya sahip çıkarlar. Açık alan eğitiminin yararlarının başında psiko-sosyal, ekonomik, eğitimsel ve fiziksel başlıklarında ele alınır. Diğer yandan, doğa -çevre eğitimi kapsamında ele alınan iki ana başlık; çevre duyarlılığı ve ekosistem farkındalığıdır. Doğaya ilişkin eğitim almak ve orada etkinlik yapmak insanı doğaya yaklaştırır. Böylece bağlılık artar. Doğaya daha bağlı olan bireyler daha duyarlı olacaklarından dolayı daha olumlu duygulara sahip olmaktadır. Ayrıca, yaşam doyumu eğilim düzeyleri yüksektir, doğaya ilişkin olumlu tutuma sahiptirler. Bütün bunların, alınan çevre eğitimi ve doğa da geçirilen zamanın ürünü olduğu söylenebilir.

MACERA EĞİTİMİ

Mâcerâ kavramı Arapçadan dilimize geçmiştir ve “baştan geçen ilginç olay veya olaylar zinciri, serüven, sergüzeşt, avantür” olarak tanımlanır. Kavram, İngilizce de adventure, Fransızca da aventure, Latince de adventurus, “gelmek üzere olan”, “belirsizlik ve risk içeren bir girişim”, “heyecan verici olay”, “tehlikeli girişim” anlamlarında kullanılmaktadır. Doğa sporları penceresinden bakarak macerayı “dağın diğer yüzünü görme arzusu, sıradan yaşamdan ayrılıp daha büyük denizlere yelken açma hevesidir” şeklinde tanımlar. Maceraya atılma; olacakların beklenmediği, sonunun belirsiz olduğu ve bu nedenle riskli kabul edildiğinden dolayı, katılımcısı için yoğun çaba ve bağlılık gerektirdiğinden genellikle zihinsel ve fiziksel hazırlık ve eğitim gerektirmektedir. Günümüzde özgün zamanlardaki macera katılımı çoğunlukla ticari turizm etkinlikleri, terapötik uygulamalar ve yaşam kalitesi gibi başlıklarda ele alınmaktadır. Yapılan araştırmaların bulguları, katılımcıların ağırlanması, motivasyonları, beklentileri ve alt yapısı macera etkinliklerinin değerine ilişkin toplumsal algı ve yararlı sonuçlar üzerine bir dizi değişkeni içermektedir. Bu nedenle, macera programlarında belirsiz sonuçları yapılandırabilmek için katılımcıların bireysel profilleri, tercih ve beklentileriyle geçmiş yaşam deneyimleri bir bütün olarak gerçekte var olan ya da bireysel olarak algılanan tehlikeler ile sosyal ve çevresel faktörler ile sınanmaktadır. Dolayısıyla bireyin maceraya katılım tatmini ve kişisel özelliklerini doğru olarak analiz edip bunlara uygun yaşantı ve deneyim fırsatlarıyla eşleştirebilmek gerekir. Genel macera eğitimi, katılımcıların geleneksel olarak kontrol altına alınmış fiziksel, duygusal ve sosyal risklerle mücadele -meydan okuma durumlarını kapsayan kapalı, açık ve doğal alanda gerçekleştirilen macera rekreasyon etkinliklerini kapsamaktadır. Doğal alan eğitim programlarının daha yüksek tehlike ve risk içeren uygulamalar eşliğinde sunulduğu macera eğitimleri, bireylerarası ve bireysel ilişkiler olmak üzere iki temel kazanım üzerine yoğunlaşır. Macera eğitiminin temeli kampçılığa dayanır. Fiziksel uygunluktan kendini kontrole kadar bilişsel, duyuşsal ve devinişsel boyutları kapsayan birçok kazanımı içine alır.

Çıktılar arasında, moral gelişimi, kişisel gelişim, grup gelişimi ve liderlik gelişimi yer alır. Macera eğitimcisi aynı zamanda liderdir. Çünkü, o, doğadaki her yerde ve her etkinlikte katılımcıların sorumluluklarını alır, onları yönlendirir ve gelişimlerini destekler. Gruba ve hedeflere liderlik eder, etkinlik alanını bilir, çevre hakkında yeterince bilgi sahibidir, olumlu davranışlarıyla model olur. Lider aynı zamanda eğitmenlik yapar. Bu nedenle, eğitmenlik özelliklerine de sahip olması gerekir. Liderin sahip olması gereken beceriler ise, etkinlik ve teknik becerileri, öğretme ve model beceriler, grup süreçlerine ilişkin beceriler ve karar verme becerileridir. Eğitmen, eğitim gruplarını oluştururken katılımcıların cinsiyeti, yaşı, sağlık durumları, deneyimleri, grup üyelerinin benzerlikleri, fiziksel ve bilişsel becerileri, etnik köken ve kültürü dikkate alınır. İnsanın gelişime ait özellikleri özelliklerin incelenmesi de destek bilgileri sunar. Özetle, açık alan eğitiminin şemsiye kavramı yaşantıya dayalı-deneyimsel eğitimidir ve bu, doğa -çevre eğitimi, el değmemiş doğa eğitimi, kampçılık; macera eğitimi ise, duvar tırmanışı, ip kursları, macera terapi gibi etkinliklerin eğitimini kapsar. Okul dönemi öğrencileri için düzenlenen doğa ve macera eğitiminin rekreasyon lideri, beden eğitimi öğretmeni ve kamp danışmanı birlikte çalışırlar. Zor etkinliklerde macera eğitimcisi daha fazla teknik beceriye sahiptir. Teknik rehber ise en üst düzeydedir. Eğitim etkinliklerinde öğrenen merkezde yer alır. Eğitim etkinliklerinin en önemli yol göstericisi öğretim programıdır. Öğretim programının ana öğeleri;

- 1) hedefler -kazanımlar,
- 2) içerik,
- 3) öğretme ve öğrenme süreci ve
- 4) değerlendirmedir. İçerik, fiziksel beceriler, ekolojik ilişkiler ve birey-grup ilgi, ihtiyaç ve isteklerine göre belirlenir.

Bu üçünün kesişimi açık alan eğitimi oluşturmaktadır.

AAR ve LİDERLİK İLİŞKİSİ

Yaşamın kendisi aslında birçok riskli süreçlerden oluşur. Bir değeri var etmek, bir fikri büyütme, bir hedefe ulaşmak, bir dostluğa başlamak ve onu sürdürmek, bir mesleki kariyer tanımlamak ve o kariyeri gerçekleştirecek yolculuğun içinde olmak, birisini sevmek, âşık olmak ve hatta evlenmek, çocuk sahibi olmak, ev ve araba sahibi olmak ve sayılamayacak kadar çok diğer faktörlerin hepsi doğru ve zamanında kararlar alarak yönlendirilmesi gereken süreçleri oluşturur. Yaşamın kendisi birçok riski içerirken, AAR doğası gereği açık alanda, doğada ya da yabancı alanda yapılan aktiviteleri içerir. Doğası gereği gündelik yaşamdakilerden farklı ve fazla riskler içerir. Aslında AAR aktiviteleri bir risk yönetme sürecini beraberinde getirir. Bu riskler; katılımcıdan, yapılan etkinlikten, etkinliğin yapıldığı yerden, etkinlik için gerekli malzemelerden, mevsimsel koşullardan, meteorolojik koşullardan kaynaklanan ve bunların etkileşiminden kaynaklanan risklerden oluşur. AAR etkinliklerinde risklerin minimuma indirilmesi için oluşabilecek risklerin önceden belirlenmesi ve gerekli önlemlerin alınması gerekir. Risklerin belirlenmesi ve gerekli önlemlerin alınması etkinliğin liderliğinin kim tarafından yapılacağını da belirler.

AAR BAKIŞ AÇISIYLA LİDERLİK TÜRLERİ

Liderlik uygulamaları sadece bireyleri ilgilendiren bir süreç değildir. Kurumların liderliği de bireylerin liderliği gibi önemlidir ve gereklidir. Kurum olarak kastedilen yapılar; özel sektör, kamu sektörü veya sivil toplum kuruluşları olarak kabul edilen, temel amacı toplumu değiştirmek veya dönüştürmek olan kuruluşlardır. Bunlara örnek olarak merkezi yönetimi temsil eden kurumlar valilik, il özel idaresi, gençlik ve spor müdürlükleri, eğitim-öğretim kurumları, polis teşkilatıdır. Yakın bir geçmişe kadar çoğu yönetim kitabında liderlik, doğuştan gelen yetenek ve becerilerden oluşan ve bireyin başka bireylere liderliği olarak tanımlanırdı. Hâlbuki günümüzde liderlik öğrenilebilen beceriler ve süreçler bütününden oluşur. Liderlikte; a) bireyin başkasına liderliği kadar, b) bireyin kendine liderliği ve c) bireyin başkasının liderliğine açık olması durumu da oldukça önemlidir. Bunlardan hangisinin önemli olduğu ve hangisinin kullanılacağı durumlara ve koşullara göre değişir. Rekreasyon ve AAR bakış açısıyla lider, “kendisini veya bir grup insanı, iletişim süreçlerini ve araçlarını kullanarak belirli amaçlar etrafında toplayabilme ve bu amaçları gerçekleştirmek için bireyin kendini veya başkalarını harekete geçirebilecek bilgi, yetenek ve erklere sahip olması” olarak tanımlanabilir. Bireylerin bahsedilen bu üç tür liderlik davranışına sahip olması önemlidir. Toplumdaki her tür ilişkinin sürdürülebilmesi bu üç uygulamanın dengeli yapılması ile mümkün olmaktadır. Örneğin evlilik, eşlerin birbirlerine ve aile içindeki diğer bireylere liderlik etmelerini, kendilerine liderlik yapabilmelerini ve birbirlerinin liderliklerine açık olmalarını gerektirir. Bunların yanında; Bireyin Kurumlara Liderliği, Kurumun Kurumlara Liderliği ve Kurumların Bireylere Liderliği de önemlidir.

AAR LİDERİNİN LİDERLİK GÜCÜNÜN KAYNAKLARI

Bireylerin sahip oldukları liderlik gücünden hangisinin veya hangilerinin başkalarını etkilemek için kullanacağı ya da hangisinin en iyi etkileme aracı olduğu katılımcıların özelliklerine, etkinlik türüne, etkinliğin yapıldığı yere göre değişecektir. Özellikle AAR liderleri liderlik fonksiyonlarını yerine getirirken liderlik güçlerini yasal güç, sahip oldukları bilgi ve uzmanlık gücünden, ödüllendirme ve cezalandırma gücünden, hayranlık yaratma gücünden alır.

AAR LİDERLİK YAKLAŞIMLARI

Örgütlerin başarısı o örgütteki liderlerin liderlik becerileriyle, bireylerin hayatlarındaki başarılarını etkileyen birçok içsel ve dışsal parametre ile, bireyin kendine olan, başkasına olan liderliği ve başkasının liderliğine açık olması durumlarıyla büyük ölçüde ilişkilidir. “Etkili ve doğru liderlik nedir?” sorusu yüzyıllardır tartışılmış, bu konuda yüzlerce kitap ve makale yazılmıştır. Araştırmacıların bu soruya verdikleri cevaplar sınıflandırıldığında liderliği belirleyen yaklaşımlar dört grupta ifade edilmektedir. Bunlar; Kişilik Yaklaşımı, Davranış Yaklaşımı, Durumsal Yaklaşım ve Karşılıklılık (İki Taraflı) Yaklaşımıdır. Etkili ve doğru liderlik becerisinde birçokları tarafından karizma veya kişiliğin önemli olduğu kabul edilse de bu yaklaşımlardan birinin diğerlerine baskın olduğu bir yan yoktur. Davranış Yaklaşımı, liderlik davranışı liderin kişilik özellikleriyle ilgili olsa da liderin takipçileri veya yönettiği grupla olan ilişkilerindeki tutumla da yakından ilgilidir. Bu davranış biçimleri; Otokratik Davranış, Demokratik Davranış, Serbesiyetçi Davranış modelidir. Demokratik liderlik yaklaşımında uygulamada iki farklı uygulama odağı olabilir. Bunlardan ilki “ilişki odaklı

davranış”, ikincisi “görev odaklı davranıştır”. Görev odaklı davranışta liderin temel beklentisi görevin kendisinden türetilmiş olan üretim, verimlilik ve organizasyonel etkinliğe odaklanmak iken, ilişki odaklı davranışta lider grupla iyi ilişki geliştirmek için çaba sarf eder.

Karşılıklılık Yaklaşımı Amaç-Yol teorisinin geliştirilmesinden sonra liderlik teorilerine liderliğin ilişkisel ve karşılıklı olma boyutlarını içine alan yaklaşımlar ilave edilmiştir. Bu liderlik yaklaşımında lider ve grup üyeleri ortak amaçlara ulaşmada karşılıklılık ilkesine göre hareket ederler, grup üyelerinin liderlik uygulamalarındaki rolleri daha da arttırılmıştır. Karşılıklılık yaklaşımında iki tür liderlik uygulaması vardır. Bunlar; işe yönelik liderlik (transactional leader) ve dönüşümcü (transformational leader) liderliktir. Amaç-Yol teorisi takipçilerin ihtiyaçları ve amaçları üzerine odaklanmış yaklaşımlar toplamıdır. Rekreatif katılımı oluşturmak, sürdürmek, arttırmak için “yollar” ve “amaçlar” ilişkisinde liderlik davranışı ve tutumuyla ilgili olarak dört farklı tarzdan söz etmek mümkündür. Bunlardan ilki; Emredici Lider tarzıdır. Bu tarz liderlikte görev odağı kesindir ve lider üyelerden beklenen davranış ve standartları ortaya koyar ve verilen tüm görevleri yerine getirmelerini ister. Destekleyici Lider tarzında liderlik tutum ve davranışı daha çok ilişkiye dayalıdır. Lider grup üyeleriyle ne kadar yüksek kalitede etkileşim ve yönetim içinde olursa, liderlik fonksiyonunu o kadar kolay yerine getireceği kabul edilir. Katılımcı Liderlik uygulamasında liderlik uygulaması katılımcılarla beraber belirlenir, grup üyelerinin her durumda fikirleri sorulur ve karar verme ve problem çözme süreçlerine tüm grup üyeleri dâhil edilir. Beklenti Odaklı Liderlikte, lider grup üyelerinden beklentilerini belirler. Grubun tamamı için bir hedef verilebileceği gibi hedefin alt görevleri gruptaki her bir birey için ayrı ayrı bölüştürülür. Bu liderlik uygulaması grup üyelerine yüksek düzeyde güvenmeyi gerektirir.

SAĞLIK ve ESENLIK

Dünya Sağlık Örgütü sağlıkla genel iyilik halini ilişkilendirerek “sağlık; rahatsızlık ve hastalıkların olmaması durumu değil, fiziksel, sosyal ve zihinsel açıdan iyilik hali olarak” tanımlamıştır. Bu haliyle sağlık kavramı sadece fiziksel sağlık boyutuyla değil bireyin fiziksel sağlık (physical health), sosyal sağlık (social health), zihinsel sağlık (mental health) ve duygusal sağlık (emotional health) boyutlarıyla ele alınması gereklidir. Bunun yanında Türkçeye "İyi oluş, Bütünsel sağlık veya Esenlik" olarak çevrilen Well-being kavramının da AAR açısından ele alınması gereklidir. Esenlik genel olarak bireyin veya bir grubun pozitif iyilik halini ifade etmek için kullanılır. Üç boyutu vardır. Birinci boyut anlam, anlamsızlık, umut, korku, özlem, benlik, kişilik, güven gibi kavramların algısını, deneyimi ve değerleri ilgilendiren öznel boyuttur. İkinci boyut; gelir, istihdam, zenginlik ve sahip olunan servet, eşyalar, yaşanılan yerdeki hizmetlere ve olanaklara erişim, geçim faaliyetleri, çevresel kalite gibi unsurlarında içinde olduğu yaşam kalitesi, yaşam standartlarını ilgilendiren maddi boyut ve pratik refahıdır. Üçüncü boyut; kişisel ve sosyal ilişkileri ilgilendiren bireyin sosyal ağını da içine alan ilişkilerdir. Bireyin aktif veya pasif katılımlı AAR etkinliklerine yönelen birçok faktör vardır. Bu faktörleri dört ana başlıkta incelemek mümkündür. Bunlar; bedensel güdüleyiciler, sosyal güdüleyiciler, psikolojik güdüleyiciler ve ihtiyaçlardır.

BEDENSEL GÜDÜLEYİCİLER

Birçok birey için sağlıklı olma, hastalıklara karşı kendini koruma ve esenlik hali elde etme diğer bir deyişle sağlıklı olma yaşamlarının en öncelikli amacı biçimindedir. Günümüzün sağlık anlayışı hastalanmış bireylerin iyileştirilmesi değil halk sağlığına önem verilerek bireylerin hastalanmamları üzerine bir yaşam tasarlamasına yardımcı olmaktır. Her türlü aktif yapılan düzenli egzersiz, dans, özellikle açık havada ve açık alanda yapılan yürüyüşler, bahçe işleriyle uğraşma, hobileri takip etme bedensel gelişim, sağlık ve esenlik üzerinde pozitif etkileri vardır. Bu etkilerin değeri katılımcıların yaşına, gelişimsel ihtiyaçlarına göre farklılık gösterse de başta çocuklar, gençler, çalışan kesim ve emekliler için sağlıklı yapısal gelişimi, dayanıklılığı, bedensel özellikler ve becerilerin gelişimlerinin desteklenmesidir. Serbest zamanlarında düzenli olarak AAR etkinlikleri yapan bireylerde;

- a) Yüksek tansiyona sahip kişilerin kan basıncı düşer,
- b) Başta sigara ve alkol olmak üzere her türlü bağımlılıktan kurtulma eğilimi artar,
- c) Diyabetli insanların harici insülin kullanım ihtiyacı azalır,
- d) Kandaki trigliserit miktarı azalır,
- e) Kandaki kolesterol seviyesini düşürür,
- f) Kemik yoğunluğu artar, kas ve eklemleri sağlıklı kalır,
- g) Kolon kanseri riski azalır,
- h) Psikolojik açıdan depresyon ve gereksiz endişe duyguları azalır, cesaret artar ve iyi hissetme duygusu geliştirir,
- i) İnme riski azalır. Bedensel güdüleyiciler; obezite kontrolü, kardiyovasküler sağlığın korunması ve sağlığın kazanılması olarak özetlenebilir.

SOSYAL GÜDÜLEYİCİLER

Bireyin kendini bir ailenin ve grubun parçası olarak görmesi Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde üçüncü basamaktaki üst düzey ihtiyaçlardan biridir. Kent yaşamının getirdiği karmaşa, giderek yalnızlaşan bireylerin en büyük ihtiyaçlarının başında arkadaş edinme, kendi sosyal ekolojisini yaratma ve sürdürme gelmektedir. Sosyal bir ağ yaratma, sosyal destek ve samimiyet sağlamaları için arkadaşlar edinmek ve bir sosyal guruba ait olmak birçok rekreasyonel etkinliğe katılımın esasını oluşturur. Başka bireylerle beraber bir yapının içinde olma, hissedilen veya yaşanan yalnızlığın azaltılma arzusu ile sosyal ağların kurgulanması ve sürdürülmesi sosyal güdüleyiciler arasında önemli bir yer tutmaktadır. Rekreasyonun en temel faydalarından birisi bireyleri tercih ettikleri yaşam biçimlerine uygun bir sosyal ağın parçası yapmasıdır. Özellikle AAR etkinlikleri kensel yaşamdan uzak olması sebebiyle bireyler arası yardımlaşma, dayanışma, paylaşma gibi sosyal yapının temelini oluşturacak unsurları harekete geçirdiği için sosyal güdüleyicileri harekete geçirmektedir.

PSİKOLOJİK GÜDÜLEYİCİLER

Çağımızın en büyük sağlık sıkıntılarının başında stres gelmektedir. Hatta bilim insanları tarafından stres, birçok fiziksel ve psikolojik hastalığın nedenleri içinde sayılmaktadır. Stresi yönetebilmek, stres

kaynaklarından uzaklaşmak, dinlenme, yenilenme, iyi oluş hali yaratma, heyecan duyma, her türlü zorluğa, dayatmaya, yaşamın içindeki engele meydan okuma fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal sağlığı destekleyen psikolojik güdüleyiciler olarak ifade edilir.

İHTİYAÇLAR AAR; bireylerin birbirleriyle ve doğayla olan ilişkilerini konu alan tamamıyla doğal ve yabancı çevrede gerçekleştirilen serbest zaman faaliyetlerinden oluşur. Bu aktivitelere katılan bireyleri bu aktivitelere katılmaya motive eden unsurların başında kişinin yaşam deneyimleri, kişilik özellikleri, içinde bulunduğu sosyal çevre ile yarattığı etkileşim ve ihtiyaçlar önemli rol oynar. Bu kitabın birinci bölümünde detaylı olarak ele alınan ihtiyaçlar Maslow'un beş kademedeki sınıfladığı İhtiyaçlar Hiyerarşisiyle de açıklanmaktadır. İhtiyaçlar hiyerarşisinde bireyler temel fizyolojik ihtiyaçlarını giderdikten sonra güvenlik ihtiyacı, sonrasında ait olma, sevme sevilme gibi sosyal ihtiyaçları, saygı görme veya saygınlık ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçları vardır.

AAR İLE YAPILAN TERAPİLERİ

Terapi kavramsal olarak fiziksel, zihinsel, duygusal veya sosyal sağlığı bozulmuş kişilerin o konunun uzmanı tarafından yapılan bilinçli, tanımlanmış bilimsel ilkelere bağlı kalarak yapılan tedavi biçimidir. Modern tıp terapi veya tedaviyi ilaçlar ve diğer fiziki müdahalelerle yaparken, terapistler çoğunlukla ilaç kullanmadan destekleyici müdahalelerle hastalığın iyileştirilmesini hedefler.

Terapinin iyileştirici etkilerinin yanında bireyin hastalanmaması için de güçlenmesini sağlar. AAR etkinlikleriyle yapılabilecek çok boyutlu ve çok çeşitli terapi biçimi vardır. Bunlar; Yabancı Yaşam Terapisi, Macera Terapisi, Doğaya Dayalı Terapi, At ve Hayvan Destekli Terapiler, Bahçe ve Bahçıvanlık Terapileri, Duyusal Entegrasyon Terapileri ve Ergoterapiler, Sörf Terapisi, Orman Terapisi ve Doğada Sessizlik Terapileridir.

AAR'ye KATILIM ve YAŞAM DOYUMU

Her birey yaşamı boyunca yaşam kalitesi yüksek bir hayatın içinde olmayı, daha mutlu yaşamayı, daha fazla fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal olarak sağlıklı olmayı ve esenlik içinde olmayı ister. Bunlar çoğu bireyin hayatının ana belirleyicileridir. Yaşam Doyumunun çok farklı tanımları olsa da en yaygın kullanılan tanımı "kişilerin yaşamına ilişkin karar ve/veya his, yaşamına yönelik duygusal tutumu ve beklentilerini gerçekleştirme oranıdır". Genelde rekreasyona özelde AAR etkinliklerine katılım ister aktif ister pasif olsun bireylerde sağlık ve esenlik yaratacağı gibi bireylerin YD'sini de yükseltecektir. Yapılan çalışmalarda her türlü rekreasyonel aktiviteye aktif katılımın pasif katılıma göre YD üzerindeki etkisi daha fazladır. Rekreasyonel aktiviteye katılımın YD'yi olumlu etkilemesinin birkaç koşulu vardır. Bunlardan ilki kişi bu aktiviteye gönüllü katılması, ikincisi aktivite sırasında grup içi veya başka gruplar arası çatışma yaşanmaması, üçüncüsü aktivite sırasında fiziksel, mental, duygusal ve sosyal sağlığı olumsuz etkileyecek herhangi bir olayın yaşanmamış olmasıdır.

AAR'ye KATILIM ve MUTLULUK

Mutluluğu tanımlamak oldukça zordur. Kimi çalışmalarda mutluluk bireyin yaşama dair temel motivasyonu olarak ele alınmaktadır, mutluluk "iyi hissetmek, hayattan zevk almak ve harika olduğunu hissetmek" olarak veya "öznel bir fenomen" olarak tanımlanmaktadır. Mutluluk bir süreçte yaşananlar olabilirken çoğu zaman da belirlenen bir hedefin gerçekleştirilmesinde yaşanan duygulardır. Bazı çalışmalarda mutluluğu hayatla ilgisi olsa da daha çok hormonlarla ilgili olduğu üzerinde durulmaktadır. Elbette mutluluğun içinde bulunulan koşullarla, beraber olunan kişilerle, yapılan aktiviteyle, yaratılan ambiyansla, yenilenen şeylerle, dinlenen müzikle, ruh halimizle, duygusal durumumuzla ve daha birçok parametreyle ilişkisi olsa da genelde rekreasyon aktivitelerine özelde AAR etkinliklerine katılım mutluluk hormonlarının üretilmesini sağladığı için ister aktif katılım ister pasif katılım gerçekleştirilsin birey kendini mutlu hissedecektir. YD'de olduğu gibi mutlulukta daha fazla aktif katılım gerçekleşen bir durumdur. Hormonlar vücutta salgılanan ve farklı birçok görevi yerine getirmek için kullanılan vücut kimyasallarıdır. Genel olarak dört farklı hormon mutluluk hormonu olarak kabul edilmektedir. Bunlar Endorfin, Serotonin, Dopamin ve Oksitosindir.

Macera rekreasyonunda kavramlar: Heyecanlı olaylar, tehlikeli girişimler anlamı taşıyan macera kavramı günümüzde turizm endüstrisinin önemli bir pazarı durumundadır. Bu özelliğiyle macera turizmi doğa, eko- ve macera turizmini içeren geniş “DEME” (NEAT: nature, eco, adventure turizm) yaklaşımının içerisinde kendine yer bulmuştur. Doğa, kültür ve fiziksel aktivite etkileşiminin doğal bir sonucu olarak algılanan macera turizmi, açık alan rekreasyonu, eko-turizm, çevresel yorumlama ve macera rekreasyonu bütünsel bir anlamda irdelenmektedir. Katılımcıların hava, kara ve su tabanlı etkinliklerde doğanın yarattığı zorluklarla mücadele ettiği doğal alan macera rekreasyonu, risk alma, heyecan arama ve yabani çevre deneyimiyle diğer akrabalarından kesin çizgilerle ayrılmaktadır. Yüksek seviyeli performansın yarattığı tipik bireylerarası rekabetten uzak olan macera rekreasyonu dağ, deniz, atmosfer ve iklim şartlarının yarattığı şartlarla mücadeleye odaklanmaktadır. Bununla birlikte, günümüzde önemli bir sektör haline gelen ve tüm dünyada milyonlarca katılımcıyı kendine çeken macera etkinlikleri, formal spor organizasyonları tarafından uluslararası arenada yarışma sporları halini almaya başlamıştır.

Macera rekreasyonun gelişimi: İlk çağlardan günümüze değin insanlığın doğa ile bütünlük içinde sergilediği gelişimler modern çağa geçiş döneminde sosyal bilimlerin ilgisi altına çalışılmaya başlamıştır. Macera sporlarına ilham veren ya da mücadele etkinliklerine dönüşen pek çok eylem gerçekte oldukça eskidir ve modern halleri halen bu izleri yansıtmaktadır. Yaşam zincirinin önemli bir parçası olan insanın yaşamını sürdürmek için avlanması, göç etmesi, yer değiştirmesi, savaşması için gerekli olan eylemler, bu anlamda günümüz doğal alan macera etkinliklerinin atasıdır. Özellikle uzak coğrafyada kolonileşmeye başlayan insanın doğadaki mücadelesini konu alan yaşam biçimi rönesans ve reform hareketleriyle inanç yönünden özgürleşen ve estetik kaygıları ön plana alan toplumlarca hızlı bir yapılanma girmiştir. Sanayi devrimiyle birlikte ağır çalışma koşulları altında yıpranırken, insanı çalışma saatlerine ilişkin yapılan düzenlemeyle artan serbest zamanlar, serbest zaman bilincinin artışıyla beraber macera rekreasyonu da tetiklemiştir. Atasının yaşam kültürünü takip etme eğilimindeki insan, modern çağa yaklaştıkça başlayan hareketsizliğini doğada macera etkinlikleriyle bertaraf etme yolunu seçmiş gibi görünmektedir. Post modern bir kültür ürünü veya kişisel tercih sonucu sınırlarını zorlamayı seçenler için macera arayış fenomeni, günümüzde dünya toplumlarının dokusuna aşılınmış durumdadır. Bu haliyle risk almanın yapısal bileşenini taşıyarak bir spor halini alan macera rekreasyonu giderek popülerleşen bir endüstri konumundadır. Katılımın devam ettiği sektörde bir yandan doğanın korunması, bir yandan da güvenliğin üst düzeyde tutulması için yapılması gerekenler bulunmaktadır.

Macera rekreasyonun temel dayanakları: Macera programları fiziksel, sosyal ve duygusal gelişim fırsatlarıyla dikkat çekici ve heyecan verici ortamlarda gerçekleştirilir. Alışık olunmayan çevre şartlarının ortaya çıkardığı bu yaklaşım, maceracı için bir takım ön şartları da beraberinde getirmektedir. Bir etkinliğin macera rekreasyonu kapsamında olabilmesi için tanımlanan özellikler, temel dayanakla olarak ifade edilmektedir. Sistematik biçimde bir araya getirildiğinde, özgür seçim yaklaşımı, sonucunda elde edilecek ürünlerin içsel motivasyon süreçleriyle tanımlanması, bireyin ruh halini yansıtıcı bir eyleme girdiğinden emin olması, alışık olunmayan bir fiziksel çevrede sonuçları belirsiz olan bir deneyim yaşanması ve nihayetinde macera yaratan belirsizliklerin çözümüne fiziksel olarak aktif şekilde dahil olunması farklı çalışmalar sonucu ortaya konan dayanaklardır. Bunlara ek olarak sonuçların belirsizlik ilkesinde yoğun biçimde manipüle edilen etkinlik risklerine ilişkin farkındalık, özgürlük ve bağımsızlık algısı ve doğanın korunması ve insan-hayvan haklarını gözetim etik kurallara bağlı kalınması dikkat çeken diğer dayanaklar olarak açıklanmıştır.

Macera programlaması ve macera eğitimi: Doğal veya açık alanlarda gerçekleştirilen otonom etkinlikler bütünü olan macera programları, yapısı gereği zorlu eğitim süreçleri gerektirmektedir. Programlar; uygulanması sürecinde harcanan sürelerine, ihtiyaç duyulan becerilerin karmaşıklığı ve etkinliklerin gerektirdiği efor açısından zorluklarına, insan, hayvan veya motor güç kaynağına, hissedilen heyecan ve adrenal düzeyine göre sınıflandırılabilir. Macera programları amacına göre de sınıflandırılabilir; rekreasyonel, gelişimsel, terapötik ve eğitimsel macera programlarının hedeflediği çıktılar da farklılaşmaktadır. Macera eğitimindeki öncelikli amaç etkinlik veya sporların gerektirdiği becerinin mükemmelleştirilmesi değil, macera ortamının farklı bireysel ve sosyal becerilerin geliştirilmesi için araç olarak kullanılmasıdır. Zorlu ve alternatif koşullarda alışık olunmayan çevre şartlarında yaşanan problemlere çözüm bulma ve kritik şartlarda karar verme süreçlerinin öğrenildiği

macera eğitimlerinde bireysel ve bireylerarası ilişkiler ön planda tutulmaktadır. Yaşanılan doğal çevreye insanın yaptığı etki ve doğal kaynakların kullanımına ilişkin ekistik ve ekosistemsel yaklaşımlar, eğitim programlarının çevresel boyutunu temsil etmektedir. Programlarda ele alınan doğal alan eğitim perspektifi, bu anlamda, macera ve çevre eğitimi olarak iki temel perspektifte irdelenmekte, insanın ihtiyaç duyduğu tüm bilgiler ise sahip olduğu beş duyu organından sağlanan bilgiler ışığında zihinsel olarak derlenmektedir. Maceralar farklı tipte programlanabilmektedir.

Macera davranışı: Maceranın ana ürünü insan deneyimidir. Deneyimlemek istenen davranışı katılımcının hizmetine sunarken macera profesyonelleri bir takım uyumsuzluk durumlarını manipüle etmektedirler. Bunların başında ise risk ve tehlikeli ortamlar gelmektedir. Katılımcı bu şartlar altında yaşadığı heyecana odaklanırken, profesyonellerin görevi ise aslında varmış gibi görünen yüksek risk potansiyelini kontrol altına almaktır. Pek çok macera programında sergilenen davranışın arkasında bu yönlendirici güdüler yatmaktadır. Katılımcının fiziksel ve duygusal zorlukları yaşayarak üstesinden gelmeye çalışma ve başarı hissetme, etkinlik boyunca günlük rutinlerden uzak kalmak adına bireysel ve sosyal engellerden kaçış fırsatı sunma, doğada gerçekleştirilen her bir etkinlikte alışık olunmayan bir çevre ortamında bulunulmasıyla hissedilen özgürlük, yeni insanlarla ve kültürlerle tanışma yoluyla toplumsallaşma, yeni şeyler öğrenme, yaratıcılık, doğayı yaşama, aile birlikteliği, fiziksel aktivite, gerçekte var olan ya da bireysel olarak algılanan riskleri deneyimleyerek benlik algısını yükseltme, heyecan arayışı ve yaşam tarzı seçimi en sık karşımıza çıkan macera davranışını yönlendirici amaç ve güdülerdir

KORUMA KAVRAMI ve KORUNAN ALANLAR

Koruma kavramı mevcuttaki veya gelecekte olacağı öngörülen bir ya da daha fazla tehdiye karşı önlem almak, oluşmasını önlemek, oluşması önlenemeyecek bir tehdit veya oluşmuş bir tehdit ise en az hasarla atlatılmasını ve bertaraf edilmesini sağlamaktır. Korunma kavramı; kişisel verilerin, çocukların, yaşlıların, evcil ve yabani hayvanların, ağaçların, ormanların, su havzalarının, göllerin, akarsuların ve dahası tüm canlı cansız her şeyi içine alan çok boyutlu bir kavramdır. Bireyin kişisel hayatında sağlıklı olma isteği, ormanların yangından, ülke sınırlarının terörden, ekonomide fiyat artışlarından ve yokluktan, evin hırsızlıktan, kentsel tasarım yapılırken yaşam alanlarının deprem ve doğal afetlerden korunması hayatın içindeki örnekleridir. Koruma statüsündeki alanların ülkemizdeki koruma görevi ülkemizde Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı Milli Parklar Genel Müdürlüğü ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün koruması altındaki alanlar; Milli Parklar, Tabiat Anıtları, Tabiat Parkları, Hayatı Geliştirme Sahaları, Tabiat Koruma Alanları, Muhafaza Ormanları, Ramsar Alanlar, Uluslararası Öne Haiz Sulak Alanlar, Mahalli Öne Haiz Sulak Alanlar, Ulusal Öne Haiz Sulak Alanlar, Şehir (Kent) Ormanları, Gen Koruma Ormanları, Tohum Meşçereleri ve Tohum Bahçeleridir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı koruması altındaki alanlar; a) Özel Çevre Koruma Bölgeleri, b) I. Derece, II. Derece ve III. Derece Doğal Sit Alanları, c) Anıt Ağaçlar ve Mağaraları içine alan Tabiat Varlıklarıdır.

KORUNAN ALANLARIN TARİHÇESİ

İnsanoğlu kendisi için değerli olan her şeyi korumuş ve korumayı sürdürmüştür. Doğa Koruma bilinci ise Romalılar zamanından bu yana örnekleri olan ama 1900'lerden sonra kurumlaşan bir bilinç evrimidir. Romalılar meyve ağaçlarının korunması için halk meclisinde karar çıkartırken, İngiltere'de 13. Yüzyılın ortalarında kartal, atmaca, doğan ve balıkçıların korunması için yasa çıkarılmış, Almanya 14. yüzyılda tarım otlakların ve tarım alanlarının ağaçlandırılması yasa ile düzenlenmiş, 16. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Lahey Ormanı'nın korunması amacıyla yasal düzenleme yapılmıştır. Bahsedilen bu örnekler doğa koruma konusunda anlamlı başlangıçlar olsa da tüm toplumlarda tüm bireylerin iştirak ettiği, bilinçli bir eylem ve farkındalıkla yapılan işlemler esas itibarıyla 19. ve 20. yüzyıla rastlamaktadır. Parkların ve ormanların herkese açık olması anlayışından kurtulup, parkların ve ormanların içindeki türlerle beraber sınırları tanımlanan bir alanın da korunarak kullanılması hatta bazı alanlarının sadece bilimsel çalışmalar için ayrılması anlayışına 1870'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri (ABD) sınırları içinde Yellowstone'da yağmalanan av hayvanları ve bitkilerin geleceğe de aktarılması amacıyla yapılan çalışmalar anlamlı sonuç vermiş ve dünyanın ilk milli parkı insan-doğa ilişkisi içinde insanın doğayı kullanımını kısıtlayarak çok katı kurullarla kullanımını denetleyen bir yapıda 1872 yılında Yellowstone Milli Parkı adıyla açılmıştır. Bu uygulama dünyanın birçok yerinde karşılığını bulmuş ve Avustralya'da 1879'da Royal Milli Parkı, Kanada'da 1885'te Banff Milli Parkı, Yeni Zelanda'da 1894'te Tongariro Milli Parkı art arda yasal düzenlemeler yapılarak ilan edilmişlerdir. Avrupa kıtasındaki ilk milli park 1909 yılında İsveç'te açılan Sarek Milli Parkıdır. İngiltere'de ilk milli park 1949 yılında, Fransa'da 1963 yılında, 1969 yılında da Almanya'da açılmıştır. Ülkemizdeki doğa korumaya yönelik çalışmalar Avrupa'daki ülkelerle beraber başlamıştır. İlk Milli Park kavramı 1948 yılında Prof. Dr. Selahattin İnal'ın yayınladığı "Doğa Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız" isimli eserde kullanılmıştır. İlk yasal düzenleme 1956 yılında yapılan bir düzenleme ile Orman Kanununa girmiş, 1958 yılında Yozgat Çamlığı Milli Parkı ve Karatepe Aslantaş Milli Parkı, 1959 yılında Soğuksu Milli Parkı, Manyas Kuş Cenneti Milli Parkıdır.

KORUNAN ALANLARIN REKREASYON POTANSİYELİ

Rekreasyon kavramı çok çeşitli etkinlikleri içine alır. Hem kent içi hem de kent dışındaki alanlarda Aktif ve pasif katılımlı rekreasyon aktivitelerine olan talebin artmasına sebep olmuştur. AAR; insanlık tarihi kadar eski bir yolculuk içinde birçok kültürün etkileşimi ile oluşan, insan-çevre ilişkisi çerçevesinde değerlendirilmesi gereken, önemi ve talebi son zamanlarda giderek artan bir konudur. AAR aktivitelerinin çeşitliliği ve aktivitelere katılım sayısı giderek artmaktadır. AAR aktivitelerinin içerisinde en geniş yeri doğa sporları (outdoor sports) tutmaktadır. National Geographics, Discovery Channel, EDGE Channel gibi görsel ve basılı medya ortamlarının sayısının artması, internet etkileşimi, dijital dünyanın birey/toplum/işletme yaşamında önemli bir yer tutması ve baskı oluşturması, popüler medyada yer alan "Survivor" gibi yarışmaların büyük ilgi görmesi, Boşluğa

Tutunmak, K2, Cliffhanger gibi filmlerin çok fazla ilgi görmesi, hem AAR hem de doğa sporlarının yaygınlaşmasını sağlamıştır. Korunan tüm alanların sahip oldukları biyolojik, jeomorfolojik, ekolojik, kültürel, eko sistemi devamlılık ve bütünlük gösteren, endemik bitki ve hayvan çeşitliliği olan, doğal ve nadir bulunurluğu olan alanlar ve coğrafik yapı, karasal ve sulak alanlar ile bu alanların içinde, altında veya üstünde bulunan tarihi mağaralar, kaya sığınaklar, özellik gösteren anıt ağaç ve ağaç toplulukları, taşınmaz tabiat varlığı, resimli, kabartmalı ve yazılı kayalar, höyükler, kaya mezarları, ören yerleri, tarihi yol kalıntıları gibi değerler o alanın çekiciliğini arttırmaktadır. Bu alanların sıralanan her bir özelliği o alanların destinasyon olma özelliğini, AAR ve eko turizm ürünü olarak talep edilmesini arttırmaktadır. Bir alanın veya değerinin destinasyon olması onun çekim gücüne, bulunduğu yerin sahip olduğu imkanlar ve hizmetlere, alt yapı potansiyeline, maliyet ve konukseverlik unsurlarına büyük ölçüde bağlıdır.

KORUNAN ALANLARIN YÖNETİMİ VE YAŞANAN PROBLEMLER

Korunan alanlardaki ziyaretçi baskısı koruma-kullanma dengesinde koruma lehine uygulamaların ön planda tutulmasını sağlamaktadır. Bu alanların etkin koruma yönetim stratejilerinin alanın özelliklerine uygun bir yapıda şekillendirilmesi oldukça önemlidir. Bu amaçla koruma alanlarının tamamında veya zonlama yapılarak her zon için farklı koruma ve yönetim modellerinin geliştirilmesini sağlamak korumayı yapan kurumların görev listesi içinde yer alır. Bu amaçla tüm alan için veya her bir zor için farklı her AAR etkinliği ve eko turizm uygulamaları için Taşıma Kapasitelerinin belirlenmesi gereklidir. Korunan alanların yönetiminde oluşan birçok problem vardır. Bunlar; Kurumlar Arası İşbirliği Zayıflığı, Sınırların Belirleme Çalışması ve Rant, Yerel Halkın Sürece Dâhil Edilmemesi, Merkeziyetçi Yönetim ve Personel İstikrarsızlığı, Pasif Yönetim Anlayışı, Personel ve Kaynak Yetersizliğidir.

KORUNAN ALANLARDA KULLANILAN PEYZAJ DONATI ELEMANLARI

Peyzaj donatı elemanları her türlü rekreasyonel etkinliğin yapıldığı kent içi parklarda, kent dışı parklarda ve korunan alanlarda sıklıkla konforun, çevre kalitesinin de göstergesi olarak kullanılan bilgilendiriciler, yönlendiriciler, yer belirleyiciler, korunma, barınma, kuşatma, oturma, aydınlatma, danışma, ulaşım, oyun ve spor, çöp tenekeleri, çeşmeler, yürüyüş ve patika yolları, merdivenleri manzara seyir noktaları, bayrak direkleri, umumi tuvaletler, otoparklar gibi temel fonksiyonları yerine getiren elemanlardır. Donatı elemanlarının tasarımında işlevsel, teknolojik ve psikolojik ölçütleri sağlıyor olması gereklidir. İşlevsel ölçütler; ziyaretçilerin vücut ağırlığı, fiziksel ölçüleri, gücü, hareket özellikleri gibi antropometrik özelliklerine uygunluğuyla ilgilidir. Teknolojik ölçütler; malzeme, üretim, ergonomi, dayanıklılık, mevsimsel etkiyi tolere edebilme gibi unsurları içerir. Psikolojik ölçütler; yörenin sosyokültürel özelliklerine uygun donatı elemanlarının tasarlanması ile ilgili algılama ve değerlendirme boyutlarıdır.

KIRSAL KALKINMANIN BİR ARACI OLARAK KÜLTÜR ROTALARI ve KORUNAN ALANLAR İLİŞKİSİ

Korunan alanların eko turizm ve rekreasyon potansiyeli kırsal kalkınmanın bir aracı olarak görülüp, çok çeşitli biçimde girişimcilik fırsatlarına dönüştürülebilir. Kırsalda yaşayan bireyler hem gündelik işlerini halledecek hem de kırsal kalkınma amaçlı yapılan projede çalışarak veya girişimcilik yaparak ekonomik fayda elde edebilecektir. Kırsal kalkınma için önemli bir fırsat ve model olan kültür rotalarının tüm dünyada popülerliği giderek artmaktadır. Bireyin kendi başına veya kendi belirlediği bir grupla veya AAR işletmecilerinin ve eko turizm ürünü satan seyahat acentalarının organize ettiği turlardan satın alarak günübirlik veya birden fazla günü içine alan kültür rotası içinde yer alan doğa yürüyüşü aktivitesi yaparak yaşamını zenginleştirebilir.

KORUNAN ALANLARIN ALTERNATİF KULLANIM FIRSATLARI ve DOĞA EĞİTİMİ

Korunan alanların hem rekreasyonel hem de eko turizm amaçlı kullanımalarının artırılması, sürdürülebilirliğin kolaylaştırılması, yerel halkın ekonomik olarak güçlendirilmesini, kırsal kalkınma fırsatlarının artırılmasını ve koruma maliyetlerinin karşılanması için gerekli yüksek bütçenin karşılanmasını sağlayacaktır. Aynı zamanda bireyler doğa ile yakınlaştıkça hem doğa bilinçleri, ekolojik bilinçleri hem de rekreasyon bilinçleri artacaktır. Bireylerin doğaya yakın olmaları aynı zamanda su havzalarının, yabanıl hayatın, ormanların, tabiat varlıklarının ve sahip olunan yerüstü, yer altı, su altı kaynaklarının farkında olmasını küresel ısınmanın etkilerinin ve ekosistemler üstündeki insandan ve vahşi tüketim çılgınlığının baskısını yakından görülmesini sağlayacaktır. Bu problemin çözümü için “doğa eğitiminin” her eğitim düzeyinde müfredatın parçası yapılmalıdır. Günümüzde bireyler gündelik hayatın baskısını azaltmak, kurtulmak ve rahatlamak ve doğa ile baş başa kalmak için daha çok doğaya gitmekte ve doğa talebinde bulunmaktadırlar. Ancak her konuda olduğu gibi kırlara, dağlara çıkmak ya da orman içinde, dere kenarında yürüyüş yapmak da temel bazı bilgileri edinmeyi gerektirir. Bu temel bilgiler şu başlıklardan oluşur; Gidilecek doğayı tanıma ve hakkında bilgi edinme, Çevre Eğitim, Doğa Okulu veya Yaz Okulları, Günübirlik AAR Katılımcılarının Eğitimi, Açık Alanda Yapılan Hayatta Kalma Eğitimleri, Macera Eğitimidir. Açık Alan Rekreasyonu eğitimi de bu açılardan bakıldığında üç alt başlıkta ele alınan bir yapıyı oluşturur. Bunlar Açık alanda yapılan AAR Eğitimi (Education in Outdoor), Açık Alan Rekreasyonu Hakkında (Education about Outdoor) Eğitim ve

Açık Alan Rekreasyonu İçin Eğitimidir (Education for Outdoor).

Açık Alan Rekreasyonu (AAR- Outdoor Recreation) doğa ile insan arasında kurulan bir bağ ve etkileşim ile bireyin gönüllü olarak, kendi gücü ve iradesi ile katıldığı/gerçekleştirdiği doğada yapılan etkinlikler toplamıdır. AAR büyük ölçüde tema parklar, bölgesel parklar, milli parklar ve eş değer rezerv alanlarda, ulusal ormanlar ve devlet parklarında, tabiat parkları, tabiat anıtı, tabiat koruma alanları, yaban hayatı geliştirme sahalarında gerçekleştirilen aktivitelerdir. Elbette doğa kendi içinde karşılıklı etkileşim yaratan bir ekosistemin varlığıyla ayakta kalır. Ormanlar, sular, ağaçlar, yaban hayvanları milyonlarca yıl süren etkileşimle ulaştığı dengenin diğer adına ekosistem denmektedir. İnsanın bu eko sistemlere her türlü bilinçsiz müdahalesi bu ilişkiler ağının kopmasına neden olacaktır. Bir ormanda yaşayan bir ağaç kesildiğinde ya da çürümeye yüz tutmuş devrilmiş bir ağaç çıkarıldığında veya ormanı boydan boya geçen bir yol yapıldığında bu ilişkiye kalıcı zarar verilmiş olur. Buna ilave olarak bir yer ağaçlandırıldığında orman adını almayacaktır. Orman kelimesi bir ağaçlığı değil kendi içinde yaşayan bir ekosistemi tanımlar. Bu sebeple ormancılık odunculuk faaliyeti değil bilimsel çabalar toplamıdır. Koruma alanları olarak da isimlendirilen bölgesel parklar, milli parklar ve eş değer rezerv alanlarda, ulusal ormanlar ve devlet parklarında, tabiat parkları, tabiat anıtı, tabiat koruma alanları, yaban hayatı geliştirme sahalarında gerçekleştirilecek AAR etkinlikleri ve eko turizm faaliyetlerinin o alana zarar vermemesi için alınan ve tüm süreçlerin mutlaka bilinçli bir şekilde yönetilmesi, taşıma kapasitesinin belirlenmesini gerektirir. Yapılan tüm eylemler sürdürülebilirlik penceresinden değerlendirilmelidir.

PARK ÇEŞİTLERİ

Bir bölgede yaşayan bireylerin yaşam kalitesini arttırmak, dinlenmeleri, eğlenmeleri, yürüyüş, koşu, piknik, bisiklet kullanımı, jogging gibi çeşitli rekreasyonel etkinliklerin yapılması, bulunduğu yere estetik değeri katmak, ekonomik fırsatlar sunmak, var ise oradaki doğal hayatı korumak, yaşamı zenginleştirmek amaçlı düzenlenen, kamusal imkanlarla yapılandırılmış kamusal açık alanlar ve arazi parçalarına park adı verilir. Parklar büyüklüklerine göre, içlerinde bulunan aktivite çeşitliliğine, hitap ettikleri nüfusun büyüklüğüne ve yetki alanlarına göre, kent içi ve dışında olmasına göre sınıflandırılabilir. Bu çalışmada parklar önce kent içinde olup olmamalarına göre sonra da büyüklüklerine ve yapılarına göre kendi içinde sınıflandırılacaklardır.

KENT İÇİ PARKLAR

Kentte yaşayan bireylerin giderek doğadan uzaklaşması onlarda daha fazla yeşil alan talebi yaratmaktadır. Yeşil alanlar ve parklar kentlerin daha yaşanılır yerler olması için bireylerin doğaya olan özlemini kısmen dahi olsa gidermek için yapılan, kent içinde olmazsa olmaz kent tasarım elemanlarından. Bu sebeple de kent içinde yapılan çeşitli büyüklükteki ve özellikteki parklara ihtiyaç vardır. Bu parklar büyüklüklerine göre sınıflandığında dört farklı büyüklükte kenti içi park vardır. Bunlar;

- a) Oyun alanları ve Küçük Parklar,
- b) Komşu Parklar veya Mahalle Parkları,
- c) Semt Parkları ve d) Kent Parkları.

KENT İÇİ PARKLARIN YÖNETİMİ

Oyun Alanları ve Küçük Parklar, Komşu Parklar veya Mahalle Parkları, Semt Parkları ve Kent Parkları yerel yönetimler tarafından tasarlanır, imar izinleri alınır ve yapılırlar. Parkların yapılması, yaşar halde tutulması ve yönetilmesi de yerel yönetim sorunluluğundadır. Park ekipmanlarının yerleştirilmesi, yeşil alan ve çiçeklerin bakımı, sulanması, korunması, aydınlatma ve güvenlik ekipmanlarının çalışır durumda olmasının sağlanması, spor alanları, spor ekipmanlarının yerleştirilmesi, kullanılması ve hatta gerektiğinde spor alanlarını kullananlara danışmanlık hizmetinin verilmesi yine yerel yönetimlerin görevleri içindedir.

KENT DIŞI PARKLAR

Kent dışı parklar kentin mücavir alanının dışında yer alan her türlü AAR etkinliklerinin yapılmasına uygun kısmen veya tamamen düzenlenmiş ve doğal alanlardan oluşur. Bu parklar Tema Parklar, Bölgesel Parklar, Ulusal Ormanlar ve Devlet Parkları, Milli Parklar ve Eşdeğer Rezervler olarak sınıflandırılabilirler. Tema parklar aynı zamanda hem kent içinde hem de kent dışında olabilen parklardır Tema Parklar: Tema parklar rekreasyon endüstrisinde önemli bir paya sahip olan eğlence (entertainment) sektöründe hem işletmecilik hem de rekreasyon uygulaması boyutunda son yıllarda dünya genelinde popülerliği artan uygulamalarından birisidir. Günümüz anlayışına en uygun ilk Tema

Park 1955 yılında Walt Disney tarafından California’da Disnayland adıyla açılmıştır. Eğlence sektörüne muazzam katkısı olan bu başlangıcın ardına dünyanın başka ülkelerinde örnekleri çoğalmıştır.

Bölgesel Parklar: Büyük nüfusa sahip kentlerde kent içinde veya kent dışı merkezlerde bulunan, büyüklüğü en az 200 hektar olan, tarihi değeri, doğal güzellikleri, rekreasyonel kullanımı yerel yönetimlerin denetiminde korunan, kırsal turizmin tamamlayıcısı olarak kabul edilen alanlardır. Ormanın Önemi: Orman öyle ağaçların bir arada olduğu bir alan değildir. Orman olmayan bir yerde bin ya da 10 bin ağaç dikseniz orası orman değildir. Ormanlar bir yaşam birliği kurgusuyla yaşayan ekosistemlerdir. Bu eko sistemin içinde yabancı hayvanlar, bitkiler, ağaçlar, su, toprak ve mikroorganizmalar vardır. Bahsedilen bu canlı türlerin hepsi birbirlerine bağlı bir yaşamı birlikte kurgulamışlardır. Hepsinin arasında koparılmaması gereken bir bağ ve kader ortaklığı vardır. Bu haliyle ormanlardan bir ağacın kesilmesi milyonlarca yıldır bu canlıların kendi aralarında inşa ettikleri eko sistemin zincirinin koparılması anlamı taşır. Bu sebeple ormanlar üzerinde yapılacak her türlü uygulamada aşırı titiz olunmalı ve ince hesaplar yapılmalıdır. En yaygın yanlışlardan birisi ormanda ağaçlara yoğunlaşılmasıdır. Hâlbuki orman kendi içinde çok nadir bulunan veya endemik otsu bitkiler ve çalılar da barındırır. Bazen bu otsu bitkiler ve çalılarının değeri oradaki ağaçlardan fazladır. Bu nedenle ormancılık odunculuktan ayrılan bir bilim dalıdır.

Ulusal Ormanlar ve Devlet Parkları: Ulusal ormanlar ve devlet parkları AAR etkinlikleri için en temel kaynaklardan birisidir. Korunması, bakımı, yönetimi devlet tarafından gerçekleştirilen ormanlardır. Dünya örneklerine bakıldığında bazı istisnalar dışında Milli Parklar ulusal ormanlar içinde yer alırlar ve ulusal ormanlardan daha küçük koruma statüsündeki alanlardır. **Milli Parklar ve Eşdeğer Rezervler:** Devlete ait olan ve devlet tarafından yönetilen Milli Parklar, her ne kadar AAR etkinlikleri için önemli bir girdi olsa da tarım, hayvancılık, turistik ve rekreasyonel amaçlı kullanımdan kaynaklanacak zararlardan dolayı büyük ölçüde korunan alanlardır. Tabiat Parkları, milli parklardan farklı olarak, yapısı ve oluşumu gereği ender bulunan, bitki örtüsü, içinde bulunan yabancı hayatın özellikleri ve manzara bütünlüğü içinde bireylerin rekreasyon ihtiyaçlarına uygun kullanım özelliklerinde, doğal kaynak değerleri ile koruma, rekreasyon ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarıdır. Tabiat Koruma Alanları nadir, kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden, bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış, turistik amaçlı kullanılmasına izin verilmeyen tabiat parçalarıdır. Tabiat Anıtları Tabii ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değerlere sahip, milli park esasları dâhilinde korunan tabiat parçalarıdır.

Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: İçerdiği rekreasyonel potansiyelin yanında daha çok bünyesinde kendiliğinden var olan av ve yaban hayvanlarının yerleştirdiği, korunduğu, geliştirildiği, hayvanların yaşama ortamını iyileştirici tedbirlerin alındığı ve gerektiğinde özel avlanma plânı çerçevesinde avlanmanın yapılabildiği sahalardır.

MİLLİ PARKLARIN DÜNYADAKİ GELİŞİMİ

Doğadaki alanların ve türlerin korunması fikri dünyada tarihler boyu birçok kişinin dile getirdiği bir konu olsa da ilk olarak ABD’de 1872 yılında Yellowstone Milli Parkı’nın milli park olarak ilan edilmesiyle resmi kimliğine kavuşmuştur. Bu uygulama dünyanın birçok yerinde karşılığını bulmuş ve Avustralya’da 1879’da Royal Milli Parkı, Kanada’da 1885’te Banff Milli Parkı, Yeni Zelanda’da 1894’te Tongariro Milli Parkı art arda yasal düzenlemeler yapılarak ilan edilmişlerdir. 1909’da Almanya’da kurulan Doğa Park Birliği (Verein Naturschutzpark-VNP) Almanya’nın kuzeyinde ve Alpler’de milli park planlamaları yapmıştır. Yine aynı yılda İsviçre’de İsviçre Doğa Koruma Birliği (Ligue Suisse pour la protection de la Nature) olan Basse-Engadine Milli Parkı’nın kurulmasını sağlamıştır. Almanya’da ve İsviçre’de kurulan ilk milli parklar devlete ait değildir. Yönetimi ve işletimi dernek statüsündeki bir özel teşebbüse aittir. Yönetimi ve sahipliği devlete ait olan Avrupa kıtasındaki ilk milli park İsveç’teki Sarek Milli Parkıdır.

MİLLİ PARKLARIN ÜLKEMİZDEKİ GELİŞİMİ

Ülkemizdeki doğa korumaya yönelik çalışmalar Avrupadaki ülkelerle beraber başlamıştır. İlk Milli Park kavramı 1948 yılında Prof. Dr. Selahattin İnal’ın yayınladığı “Doğa Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız” isimli eserde kullanılmıştır. İlk yasal düzenleme 1956 yılında yapılan bir düzenleme ile Orman Kanununa girmiş, 1983 yılında 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu çıkarılmıştır. Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Milli Parklar Şubesinde Yozgat Çamlığı Milli Parkı ve Karatepe Aslantaş Milli Parkı 1958 yılında, Soğuksu Milli Parkı, Manyas Kuş Cenneti Milli Parkı 1959 yılında kurulmuşlardır.

PARKLARDA veya KORUNAN ALANLARDA TAŞIMA KAPASİTESİ

Turizm ve Rekreasyonel talepteki artış son yıllarda doğaya ve AAR etkinliklerine olan talebin artmasına sebep olmuş, doğada, milli parklarda ve koruma alanlarında her zamankinden daha fazla ziyaretçi bulunmaya başlamıştır. Elbette bu durum hem doğanın daha fazla yorulmasına, hem de kalabalıklaşmadan kaynaklı grup içi ve gruplar arası çatışmaların artmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda hızla bozulan yapı orayı görmek için giden bireylerde beklentileri karşılamayarak,

tatminsizliğe ve rekreasyon deneyimi kalitesinde düşüşlere sebep olmuştur. “Milli parklar ve tüm korunan alanların oradaki doğal yapıya kabul edilemez düzeyde zarar vermeden, oradaki yabani hayatı tedirgin etmeden, kalabalık oluşturmaktan her hangi bir çatışmanın yaşanmayacağı düzeyde belirli bir anda bulunacak maksimum kişi sayısı” taşıma kapasitesini tanımlar. Taşıma kapasitesinin dört alt boyutu vardır. Bunlar; Fiziksel Kapasite, Sosyal Kapasite, Ekolojik Kapasite ve Yönetim Kapasitesidir.

PARKLARDA veya KORUNAN ALANLARDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Sürdürülebilirlik “Daimi Olma Yeteneği olarak da adlandırılan 21. yüzyılda genel olarak biyosfer ve uygarlığın bu yeteneğine atfen kullanılan, kaynakların sömürülmesi, yatırımların yönü, teknolojik gelişmenin yönlendirilmesi ve kurumsal değişimin uyum içinde olduğu ve insan ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılayabilme potansiyelinin hem günümüzde hem de gelecek için korunduğu dengeli bir ortamda değişimin sağlanması” olarak tanımlanabilir. Korunan alanlarda sürdürülebilirlik, gerçekleştirilen her türlü AAR etkinliği ve eko turizm faaliyetlerinin doğa kaynaklarına zarar vermeyecek sıklıkta ve sürede taşıma kapasitesi ilkelerine uyarak gerçekleştirilmesidir.

PARKLARDA veya ORTAK KULLANILAN ALANLARDA ÇATIŞMA YÖNETİMİ

Çatışma sadece insanlar arasında yaşanan bir durum değildir. Bitkiler ve hayvanlarda kendi türleri veya başka türler arasında yaşanan bir durumdur. Çatışma “Çatışma, insanın hedeflerine ulaşmasını engelleyen, aynı ya da karşıt olan eşdeğer iki durumdan birini seçmek zorunda kalan bireylerde görülen kararsızlık veya uyuşmazlık” olarak tanımlanabilir (Yıldız, 2019).

TURİZM NEDİR?

Turizm kavramını tanımlamadan önce tatil kavramının ve bireylerin neden tatile çıktıklarının veya tatil talebinde bulduklarının belirlenmesi gereklidir. Tatil “Çalışmaya ve eğitime verilen ve genellikle dinlence, eğlence ve bir sonraki faaliyet dönemine hazırlık ile geçirilen uzun ara” olarak tanımlanmaktadır. Tatiller yasal olarak tanımlanan süreleri içine alır. Hafta sonları, milli ve dini bayramlar, bireyin çalışma süresine bağlı olarak hak ettiği yıllık izinlerden oluşur. Bireyin tatillerde ne yapacağı, tatil süresini nasıl geçireceği bireyin içinde bulunduğu toplumsal yapı, aile ilişkileri, gelir, bireyin yaşam alışkanlıkları, ait olduğu sosyal-kültürel ilişkiler ağı, ekonomik durumu tarafından etkilense de tamamen kişiseldir. Rekreasyonun seçimi ve rekreasyona katılım açısından birey nasıl özgür olabiliyorsa benzer şekil de tatil sürelerinin nerede, nasıl kimlerle geçirileceği konusunda da özgürlük vardır. Turizm bir yer değiştirme, seyahat etme, konaklama, yeme-içme talebinde bulunma gibi birçok farklı aktiviteyi içinde barındıran karmaşık bir yapıdır. Dolayısıyla bireylerin sürekli yaşadıkları yerden geçici bir süreliğine geri dönmek koşuluyla bir başka yerde bulunmasını tarif eder. Gidilen yerde gelir elde etme, iş bağlantısı kurma, fuar gibi çalışma hayatını ilgilendiren unsurlar olmamalıdır. Bu özellikler açısından turizm tanımı oldukça kapsayıcıdır.

Turizm; “insanların sürekli ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan gereksinimlerini karşıladıkları yerler dışında yerleşmemek ve ekonomik anlamda gelir elde etmemek koşuluyla dinlenme, eğlenme, merak, spor, sağlık, kültür, deneyim kazanma, akraba ziyareti, kongre ve seminerlere katılma, dini gereklerini yerine getirme vb. nedenlerle kişisel ya da toplu olarak yaptıkları seyahatlerden gittikleri yerlerde an az bir gece konaklayarak ve/veya günübirlik turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep etmelerinden ortaya çıkan iş ve ilişkiler bütünüdür”. Turizm hareketine katılan kişiye “turist” denilmektedir. Bu birey yaşadığı ülkeden başka bir ülkeye gidiyor ise “yabancı turist”, yaşadığı ülke içinde turizm hareketine dâhil oluyorsa “yerli turist” olarak isimlendirilir. Günübirlik yer değiştirenlere de “gündelikçiler” denildiği de olmaktadır (Ardahan, 2003). Turizmi birçok faktöre göre sınıflamak mümkündür. Turist sayısı açısından turizm; Bireysel Turizm, Kolektif Turizm ve Kitle Turizmdir. Turistin geldiği yer açısından turizm faaliyetleri iç turizm ve dış turizm olarak iki başlıkta ele alınır. Seyahatin amacı açısından turizm hareketinin sınıflandırılması en yaygın sınıflamalardandır. Amaç ne ise turizmde o isimle anılır. Örneğin; Kongre Turizmi, Kültür Turizmi, Sağlık Turizmi, Dağ Turizmi, Mağara Turizmi gibi. Seçilen zaman açısından turizmin sınıflandırılmasında Yaz Turizmi veya Kış turizmi, yaşa göre yapılan sınıflama Gençlik Turizmi, İkinci Yaş Turizmi ve Üçüncü Yaş Turizmi olarak tanımlanır Turizm aynı zamanda ekonomik boyutuyla ihracat olarak görülür ve döviz girdisi sağlayan ekonomik faaliyetler toplamıdır.

AAR ve TURİZM İLİŞKİSİ

AAR bireyin sürekli yaşadığı yerden günübirlik ve/veya konaklamalı bir şekilde AAR etkinliklerinden herhangi birini yapmak veya izlemek amaçlı ayrılmasıdır. Bu haliyle AAR bir turizm faaliyeti olarak kabul edilebilir. Gündelikçilerin günübirlik yaptıkları aktiviteler de buna dâhildir. AAR etkinlikleri doğası gereği bireyin yaşadığı yerden bir aktiviteyi yapacağı yere ulaşımı, yeme içme faaliyetini ve eğer bu aktivite birden fazla günü kapsıyorsa konaklama eylemi de bu sürece dâhil edilecektir. Bu haliyle AAR etkinliklerinin tamamını bir turizm faaliyeti olarak kabul etmek mümkündür. AAR etkinliklerinin turizmle olan ilişkisine daha çok Eko-Turizm, Ekolojik Turizm, Alternatif Turizm denilmektedir.

TURİZMİN GELİŞMESİNİ ETKİLEYEN UNSURLAR

Turizm hareketinin ülkemizde 1985’li yıllardan sonra yaygınlaşmaya başlamasıyla birlikte önemi daha fazla anlaşılmış, yurt içi ve yurt dışı kaynaklı turizm hareketi için bilinçli yatırımlar yapılmıştır. Turizmin gelişmesine sebep olan faktörler; Boş Zamanların Artması, Teknolojik Gelişmeler, Kentleşme ve Nüfus Artışı, İnsan Ömrünün Uzaması, Ücretli Tatil Hakkı, Sosyal Güvenlik, Seyahat Özgürlüğü, Gelir Düzeyinin Artması, Turizm Bilincinin Oluşması, Bireylerin Kültür ve Eğitim Düzeyinin Artması, Aile Yapısındaki Değişim, Yalnız Yaşayanların Artması ve AAR Merkezlerinin Artmasıdır.

TURİZMDE DESTİNASYON ve TURİZM ÜRÜNÜ

Destinasyon gerçek veya algılanan formdaki varılacak yer, görülecek yer anlamındadır. Hatta AAR açısından destinasyon turistik ürün olarak da ifade edilebilir. Destinasyonların çekiciliği yanında olması gereken özellikler; Çekim Gücü, İmkânlar ve Hizmetler, Alt Yapı, Maliyet ve

Konukseverliktir. Doğrudan veya dolaylı olarak bahsedilen bu özellikler destinasyon seçiminde ve tatil amaçlı o destinasyonu tercih edecek tüketici açısından oluşacak imajı etkileyecektir. Destinasyonların turizm pazarlamasındaki yerinin yaratılması ve sürdürülmesi açısından yönetilmesi iki aşamalı bir süreçtir. Birinci aşamada destinasyonun belirlenmesi, ikinci aşamada o destinasyonun imajının yaratılmasıdır. AAR'ye konu olan her unsur ve faaliyet, AAR kaynaklarının her biri turizm amaçlı bir destinasyon özelliği taşır. Çoğu durumda destinasyonun kendisi turistik ürün olabileceği gibi bazı durumlarda da bir turistik ürün içerisine konulan ikincil ürün niteliğindedir. Yaz sezonunda Rusya'dan Antalya'ya beş yıldızlı bir tatil köyüne tatil için gelen bir turist için tatil süresi içinde Manavgat'taki Köprülü Kanyonda rafting yapması örneğinde birincil turizm ürünü Antalya'da "Deniz-Güneş-Kum" tatili, ikincil turizm ürünü de rafting yapmaktır. Bunun yanında Antalya'da yaşayan ve hafta sonu tatilinde Manavgat'taki Köprülü Kanyonda rafting yapmak isteyen bir birey için rafting yapmak birincil turizm ürünüdür.

TÜRKİYEİN ALTERNATİF TURİZM POTANSİYELİ

Türk turizmi 1985 yılından itibaren daha kurumsal formda yapılanmakta ve gelişmektedir. Her ne kadar daha çok Deniz-Güneş-Kum turizmine dayalı bir turizm yapılanması olsa da özellikle 2000'li yıllardan sonra Eko-Turizm, Ekolojik Turizm, Alternatif Turizm fırsatları artmıştır. Bu bağlamda turizm hareketiyle yaratılan katma değer sahil bandından daha iç karalara taşınmış ve alternatif turizm alanlarının açılmasını sağlamıştır. Türkiye'nin coğrafyası ve sahip olduğu tarih-kültür alt yapısıyla alternatif turizm potansiyeli içeren çok sayıda alternatife sahiptir. Bu alternatifler; Deniz Turizmi, Yat Turizmi, İnsentive ve Kongre Turizmi, İnanç Turizmi, Termal Turizm, Sağlık Turizmi, Kültür ve Tarih Turizmi, İpek Yolu Turizmi, Doğa Turizmi, Yayla Turizmi, Kış Turizmi, Ornitoloji Turizmi, Çiftlik Turizmi, Botanik Turizm, Kamp-Karavan Turizmi, Golf Turizmi, Av Turizmi, Sualtı Dalış Turizmi, Akarsu Turizmi, Atlı Doğa Yürüyüşü Turizmi, Dağ Turizmi, Kaya Tırmanışı Turizmi ve Mağara Turizmi başlıkları altında toplamıştır. Bu başlıkların önemli bir kısmı AAR etkinliklerini içine almaktadır.

BİREYLERİN TATİLE ÇIKMA NEDENLERİ ve AAR TALEBİ ARASINDAKİ İLİŞKİSİ

Son yıllarda bireylerin neden AAR etkinliklerine katılmak istedikleri, bireylerin neden tatile çıktıkları ve tatil amaçlı neden öyle bir turizm ürününü satın aldıkları araştırmacıların ilgisini çekmektedir. Bu konuda çok sayıda bilimsel çalışma yapılmıştır ve birçok çalışmada bireylerin tatile çıkma gerekçeleri, AAR ürününü neden tercih ettikleri ve satın aldıklarını motivasyon teorileriyle açıklamaktadırlar. Elbette AAR etkinliklerini yapma veya AAR ürününün satın alınması da benzer gerekçelerle açıklanmaya çalışılmaktadır. Her AAR etkinliğini yapmanın kendine özgü özellikleri olsa da bireylerin AAR etkinliklerine gösterdiği ilginin nedenleri olarak, "doğa sevgisi", "günlük rutinden ve aileden uzaklaşmak", "sorumluluktan kaçmak", "kendini gerçekleştirme", "fiziksel aktivite yapma ihtiyacı", "yeni yetenekler öğrenme ve onları kullanma", "dinlenme", "sosyal ilişki kurma", "aile ve arkadaşlarla vakit geçirme", "yeni arkadaşlar edinme", "başarma arzusu", "başkalarını gözleme", "kendiyi ve başkalarıyla rekabet etme", "sosyal statü elde etme" ve "başkalarına yardım etme" olarak ifade edilebilir.

UZUN ÖZET EKOREKREASYON

Rekreasyon, zamanla ilgili bir kavramdır. Zira zamanı iyi kullanmak ve planlamakla ortaya çıkan “boş zaman”, her türlü rekreatif etkinliğin eyleme dönüştürüldüğü bir zaman dilimidir. Rekreasyon, zamanın planlı ve iyi kullanılması sonucu ortaya çıkan ve bir zaman kullanım bölümü olan boş zamanın, birey tarafından özgürce seçilen etkinliklerle değerlendirilmesidir. Rekreasyonun Türkçe karşılığı yaygın bir şekilde “boş zamanları değerlendirme” olarak kullanılmaktadır. Bu ise, bireylerin ya da toplumların boş zamanlarında gönüllü olarak yaptıkları dinlendirici, eğlendirici ya da kişisel gelişim amacıyla yapılan etkinlikler anlamını taşımaktadır. Ekorekreasyon, son yıllarda artan çevre sorunlarına karşıt olarak geliştirilmiş, yapılan aktivitelerin ve bunun için yaratılan ortamların, yapay oluşumların, doğaya karşı sorumluluk içeren, doğayı koruyan, değiştirmeye çabalamayan, sürdürülebilir ve sonraki nesillere zarar görmemiş olarak bırakabilme isteğinin zorunluluğundan dolayı kullanılması tercih edilen bir kavram olarak kabul edilebilir.

Ekorekreasyon; çevre-doğa dostu boş zaman aktivitelerinin genel adıdır. Ekorekreasyon; rekreasyonel aktivitelerin ekolojik kurallar ve ekosistem içinde kalarak uygulanması için gerekli önlemlerin alınmasıdır. Ekorekreasyon; boş zaman aktivitelerinin doğal kaynakların, korunarak, değiştirilmeden ve yok etmeden sorumluluk içinde kullanılarak gerçekleştirilmesidir. Ekorekreasyon, rekreatif amaçlı kullanılan her türlü giyim, araç-gereç ve malzemelerin yine ekolojik kurallar içerisinde üretilmesi ve tüketilmesi vurgusunu yapar. Ekorekreasyonun Önemi Gelir, eğitim, sanayileşme, kentsel yaşam ve buna bağlı olarak kentleşme, sağlıklı olma ve nitelikli yaşama bilincinin artmasıyla insanların boş zamanlarını daha bilinçli yönetme gayretinde oldukları ve rekreasyonel etkinliklere daha fazla yönelindikleri gözlemlenmektedir. Özellikle açık alan ve doğa içinde yapılabilen etkinliklerin tercih edildiği bilinmektedir. Bu durum doğal ortamlar üzerindeki baskıyı artırmaktadır ve çoğu zaman da taşıma kapasitesinin üzerine çıkmaktadır. Kuşkusuz bu durum, özellikle kent dışı rekreasyonel alanların yeniden planlanması, kullanım durumlarının, koruma yaklaşımlarıyla yeniden düzenlenmesi gereğini öne çıkarır.

Ekorekreasyon, çevre duyarlılığını, boş zaman değerlendirme politikalarında ön plana çıkararak, hem aktiviteler esnasında hem de sonrasında bireylerin günlük ev ve iş yaşamlarında “çevre duyarlılığı veya farkındalığınının” anımsatıcı ve uyarıcı olarak önemli bir yer edinebilmesini amaç edinmiş bir kavramdır. Ekorekreasyon, boş zamanın rekreasyon olarak isimlendirilen bütün etkinlikleri ile politika ve uygulamalarının “çevre koruma” ve “sürdürülebilirlik” hassasiyetiyle yaşama geçirilmesidir. Ekorekreasyon Çeşitliliği Ekorekreasyon, bir rekreasyon etkinlik grubu olarak düşünüldüğünde, kent içinde ya da kent dışında yer alan, açık alanlarda düzenlenmiş veya düzenlenmemiş doğal alanlarda rekreasyonel amaçlı yapılan her türlü etkinlik çeşitlerinden oluşur. Ekorekreasyon, “outdoor recreation” karşılığı olarak da kullanılabilir. Ekorekreasyon, bir rekreasyon etkinlik grubu olarak düşünüldüğünde, kent içinde ya da kent dışında yer alan, açık alanlarda düzenlenmiş veya düzenlenmemiş doğal alanlarda rekreasyonel amaçlı yapılan her türlü etkinlik çeşitlerinden (dağcılık, trekking, rafting, mağaracılık, dağ bisikleti, yelken, kürek, winsörf, yamaç paraşütü, tandem, dalgıçlık, kayak, kampçılık, yaban yaşamı fotoğrafçılığı, izcilik, oryantiring vb.) oluşur.

EKOREKREASYON POLİTİKALARI

Boş zaman planlama ve programlarının oluşturulmasında “ekolojik” hassasiyetlerin gözetilmesine dikkat edilir. Ekosistem kuralları ve işleyişi, rekreasyonel aktivitelerin uygulama plan ve programlarında öncelikli olarak belirleyici olur. Ekorekreasyon politikaları, açık alan rekreasyon bölgeleri öncelikli olmak üzere kent içi veya dışı oluşturulacak ve kapalı olarak inşa edilecek veya yapay düzenlenecek rekreasyon alanları için de yerseçimi, yapı malzemelerinin bölgesel ve doğal olmaları, yenilebilir enerji kullanımı, ekomimari gibi temel çevre kurallarına uygun yaklaşımlar sergilemek zorunlulukları gerektirir. Ekorekreasyon, bir boş zaman uygulama politikası olarak ele alındığında ; boş zaman aktivitelerinin açık veya kapalı alanlarda ekolojik kurallar ve sisteme uygun planlamalarla tesis, yol, bölgelerin taşıma kapasitesi, fauna ve flora varlığının hassasiyetle korunması gibi hususlara dikkat ederek sürdürülebilirliği ön plana çıkarır. “Doğa merkezci” çevre uygulamalarının, ekorekreasyon aktivitelerinde gözetilmesi ve yaşama geçirilmesi temel ilke olarak benimsenir.

Çevre Etiği Yaklaşımları Çevre etiği; çevreye yönelik davranış ve değerler ile düşünceleri biçimlendiren ve yaklaşımları belirleyen temel ilkeleri ifade etmektedir. Çevre etiği, insanların çevreye karşı ne tür bir sorumluluğu olduğunu, yani insanların sahip olduğu ahlaki değerlerin, doğa

karşısında ne ifade ettiğini ortaya koymaya çalışır. Çevre etik yaklaşımları genellikle İnsan Merkezli (Antroposentrik) ve Doğa Merkezli (Ekosentrik) çevre yaklaşımları olarak iki grupta toplanmaktadır. İnsan merkezci (Antroposentrik) etik yaklaşım; Bir canlının ya da doğal nesnenin insana faydası olduğu için değerli olması, insan için yararlı, iyi ve doğru olduğu için korunması gerektiğine inanan yaklaşımdır. Doğa Merkezli (Ekosentrik) çevre yaklaşımı ise, bir varlığın insana faydası olsun veya olmasın, kendine özgü bir değeri olması ve ekosistemi oluşturan canlı ve cansız tüm varlıkları temel alan, önemseyen bir bakış açısını ifade eder. Doğa merkezci, sulak alanların, bataklıkların, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan hayvan ve bitki türlerinin, yaşam ortamlarının ve ekosistemlerin korunmasıyla ilgilenirler. Daha çok yaban yaşamı üzerinde ilgileri odaklanır. İnsanların yaşam ortamları, tarlalar, ağaçlandırılmış doğa parçaları gibi evcilleştirilmiş alanlar doğa merkezci ilgi alanına daha az girer.

EKOREKREASYONİST

Merkezine “çevre” duyarlılığı ve sorumluluğunu koyarak gerçekleştirilen boş zaman aktivitelerine yani “ekorekreasyon” etkinliklerine katılan bireylere “ekorekreasyonist” denilmektedir. Ekorekreasyonistler, “doğa merkezci” ve “ekolojik hassasiyetli” olan rekreasyon katılımcılarıdır. Ekorekreasyonistler, ekorekreasyon liderleri, uzmanları ve bu tür programların samimi organizatörlerinden; faaliyetlerini bir taraftan ekorekreasyonist politikalar çerçevesinde gerçekleştirmeleri beklenirken, diğer yandan nükleer santralleri ve silahları ortadan kaldırmak, temiz hava, su ve toprağı korumak, böcek ilaçlarını ve katkı maddelerini sınırlamak, aşırı nüfus artışı, plansız sanayileşme, düzensiz kentleşme, radyoaktif atıkların doğaya geçişini engelleme, vahşi yaşam alanlarını ve yaban hayatını korumak ve geliştirmek, hayvan türlerini insan kıyımına karşı savunmak gibi sorumluluklar alması beklenir.

AÇIK ALAN REKREASYONU İŞLETME ALANLARININ PLANI

Rekreasyon planlaması hem mevcut hem de potansiyel talebi değerlendirmekle ilgilidir. Bu talebi sürdürülebilir bir şekilde karşılamak için kara tabanı kapasitesinin değerlendirilmesi ve potansiyeli optimize etmek için mevcut kaynakların akıllıca kullanılması gerekir. Planlama üç düzeyde gerçekleşmektedir. Bunlar stratejik, fizibilite ve yerleşke planlamasıdır. Açık Alan Rekreasyonu Taleplerinde Eğilimler Son yıllarda rekreasyon endüstrisi içerisinde varlığını sürdüren işletmeler ve yöneticileri açık alan rekreasyonu ile ilgili iki önemli şeyi fark etmiştir. Birincisi açık alan rekreasyonuna yönelik talebin sürekli artması, ikincisi ise toplumun tercih ettiği rekreasyonel aktivite türlerinin çeşitli şekillerde değişmesidir. Talepteki artışı ve değişimi anlayabilmek için tüketici eğilimlerini anlamak rekreasyon uzmanları için önem taşımaktadır. Demografik eğilimler Çoğu gelişmiş ülkenin nüfus yapısı değişmektedir. Çocukların ve gençlerin oranı azalırken yaşlı ve emeklilerin oranı artmaktadır. Ortalama olarak kadınlar daha uzun yaşadıkları için nüfus içerisindeki oranları erkeklere kıyasla daha fazladır. Bu eğilimin, bugün yaşayan herkesin yaşamları boyunca artması muhtemeldir. Ülkemiz ise gelişmekte olan ülke statüsündedir ve 40 milyon genç nüfusa sahiptir. Ancak gelecekte gelişmiş bir ülke olduğumuzda benzer durum ülkemizde de söz konusu olacaktır. Artan etnik çeşitlilik eğilimleri İnsanların göçü, modern toplumların önemli bir özelliği ve birçok ülkede önemli bir demografik faktör haline gelmiştir.

Göç, artan etnik çeşitliliğe yol açarsa da kırsal alanlardan şehirlere yapılan göçü de içerebilir. Avrupa içinde olduğu gibi bir ülkeden diğerine göç, son yıllarda önemli bir eğilimdir ve bu, farklı kültürel ve etnik karışımlara yol açmaktadır. Savaş sebebiyle ülkemizde misafir ettiğimiz Suriyeli ya da Afganlıların durumu da göçün başka bir yansımasıdır. Sosyal değişimlerdeki eğilimler Günümüz Türkiye’inde eskiye oranla çekirdek aile yapısı daha fazla benimsenmiş durumdadır. Geçmişte anneannenin ya da büyük babanın hane üyesi olduğu aile yapısı giderek yok olmaktadır. Tek çocuklu ya da çocuksuz ailelerin varlığı giderek artmaktadır. Boşanmış ebeveynler ya da yalnız yaşayan bireylerin sayısında da benzer durum söz konusudur. Hatta birden fazla kişinin paylaştığı evlerin ya da bir oda bir salon evlerin varlığı giderek yaygınlaşmaktadır. Gelir düzeylerindeki eğilimler Sosyal içerme, son yıllarda politik olarak daha önemli hale gelen bir başka durumdur. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri önemli ölçüde büyüdüğü ve çoğu ülkede gelirlerin kutuplaşması son 10 yılda önemli ölçüde artmıştır. Benzer durum ülkemiz için de geçerlidir. Bu nedenle, mevcut boş zaman ve harcama gücü artmıştır, ancak bunlar nüfusun farklı dilimlerindedir. Yaşam stillerindeki eğilimler İnsanların yaşam biçimleri hızlı bir şekilde değişiyor. Değişen iş kalıpları, yarı zamanlı veya birden fazla işte çalışan insan sayısında artış olduğu anlamına gelmektedir.

Evde çalışma da artmaktadır. Lisans eğitimini yeni tamamlamış ya da öğrencilerden olgun çalışanlara kadar herkesin aldığı kariyer molalarında ve izinlerin kullanımında artışı olduğu görülmektedir.

Uzmanlaşmış müşteri eğilimleri Boş zaman aktivitelerine katılım deneyimleri yüksek olan müşterilerin sayısı gittikçe artmaktadır. Artık belirli etkinlik ve aktivitelere katılan ve genellikle belirli mevsimlerde özel alan, ekipman veya erişim gerektiren birçok "ilgili topluluk" bulunmaktadır. Ülkemizin birçok şehrinde bisiklet, trekking, kampçılık, dağcılık vb. grupları görebilirsiniz. Bu yüzden açık alan rekreasyonu işletmelerinin pazardaki başarısı, çok daha fazla uzmanlıkların veya niş ürünlerin belirlenmesine bağlıdır. Digital toplum eğilimleri İnsanlar internet üzerinden haftanın yedi günü, günün 24 saati bağlantılı ve ağ bağlantılıdır; her yaşta insan giderek artan sayıda cep telefonu sahibi olmakta ve faaliyetlerini son dakikada planlayabilmeye şansına sahiptir. İnternet, hemen hemen her ilgi alanına sahip sanal toplulukların yükselişini sağlamıştır. Değişen risk algısı eğilimleri Toplum içerisinde risk algısı giderek yükselmektedir. Özellikle açık alandaki risklerin belirsizliği açık alan rekreasyonu müşterileri için önemli bir belirleyicidir. Özellikle risk algısının yönetimi ya da risklerin minimize edilmesi ya da bertaraf edilmesi konusunda toplumun eğitimi yetersizdir.

Sağlık kaygısı ile ilgili eğilimler Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de mevcut sağlık gündemleri fiziksel ve zihinsel sağlık sorunlarına odaklanmıştır. Özellikle birçok ülkeyi kasıp kavuran obizete, kalp hastalıkları, ruh sağlığı problemleri ve anti depresan kullanımının artışı gibi durumların bertaraf edilmesinde egzersiz yapmak en önemli davranıştır. Ticarileşme ile ilgili eğilimler Günümüzde kamuya bağlı açık alan rekreasyonu hizmetleri yaygın bir şekilde ücretsiz verilmektedir. Ancak hükümetler ve kamu kurumları, açık alan yerleşkelerinde tesislerin bakımı, artan talep ve arazideki aşınma ve yıpranma ile başa çıkmak için fon sağlamanın zorlaştığını görmektedir. Çevre kaygıları ile

ilgili eğilimler Hükümetler ve genel olarak halk, koruma, miras ve çevre sorunları için endişe duymaktadır. Aşırı ziyaretçi talebinin aşınma ve yıpranma nedeniyle araziye tehlikeye attığı, kanalizasyonun sisteminin yoğun kullanıldığı veya motorlu taşıtlardan kaynaklanan kirliliğin bulunduğu alanları yönetmek daha kolay olabilir. Talebin Değerlendirilmesi Belirli bir destinasyona yönelik talep modelini, geçmişte nasıl değiştiğini ve gelecekte nasıl değişebileceğini bulmak, açık alan rekreasyon işletmeleri için oldukça önemlidir. İnsanların kolayca ulaşabileceği yerleşkeler, şehir içerisindeki belirli grupların günübirlik gezileri için tercih edebileceği başlıca yerler olabilir.

AÇIK ALAN REKREASYONU İŞLETMELERİNDE YÖNETİM

Açık alanların yönetiminde eğlencenin miktarını ve faaliyet türlerini kısıtlamak, seçim özgürlüğünü kısıtlamak gibi görünse de en nihayetinde açık alanları ve toplum refahını korumak için yapılmalıdır. Ayrıca parkların ve açık alan rekreasyonunun yönetimi, gerektiğinde “karşılıklı olarak üzerinde anlaşmaya varılan karşılıklı zorlama”nın dikkate alınmasını içermelidir. Rekreasyon Fırsatı Spekturumu RFS tarafından önerilen park ve açık hava rekreasyon fırsatlarının sayısı. Bu ünite de açıklanan kavramlar, açık alan rekreasyonunu ve beraberinde işletmesini yönetmek için güçlü ve düşünceli (doğayı ve ziyaretçileri ön planda tutan) bir programa duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Yönetim, kalite standartlarının korunmasını ve yönetim hedeflerine ulaşılmasını sağlamak için gereklidir. Kalite göstergelerinin izlenmesi, yönetim uygulamalarının etkinliğinin hayati bir testini sağlar; gösterge değişkenlerinin izlenmesi, kalite standartlarının ihlal edilme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu tespit ettiğinde, yönetimde değişikliklere veya yeni yönetim uygulamalarının benimsenmesine ihtiyaç duyulur. Yönetimin önemi göz önüne alındığında, park ve açık alan rekreasyonu yöneticileri, park kaynaklarını ve rekreasyon deneyiminin kalitesini korumak için ellerinden geleni yapmalıdır. Açık Alan Rekreasyonu İşletmelerinde Yönetim Çerçevesi Bu yönetim çerçevesi, ünitenin bu bölümünde ana hatları verilen kavramlar üzerine inşa edilmiştir. Kabul edilebilir değişimin sınırlarının nicel ifadeleri olarak yönetim hedeflerini ve ilgili göstergeleri ve kalite standartlarını kullanır. Bu kabul edilebilir değişiklik sınırları, parkların ve ilgili alanların taşıma kapasitesini tanımlar ve parkların eğlence amaçlı kullanımı ile park kaynaklarının korunması ve ziyaretçi deneyiminin kalitesi arasındaki doğal gerilimi ele alır. Çerçeve, ortak mülkiyet kaynakları bağlamında talep edildiği gibi yönetim eylemlerini (karşılıklı olarak üzerinde anlaşmaya varılan karşılıklı zorlama) gerektirir. Yönetim hedefleri ve ilgili göstergeler ve kalite standartları, açık alan rekreasyonunun üç bileşeninin tümü (kaynak, deneyimsel ve yönetim ortamları) için dikkate alınmalıdır ve bu koşulların konfigürasyonları geniş bir yelpaze sunmak için çeşitlendirilebilir ve muhtemelen değiştirilmelidir.

Bireylerin yalnız veya bir grupla rekreasyonel aktiviteye katılması en temel insan haklarından biridir. Bu durum hem sağlıklı bireyler hem de özel gereksinimli bireyler için geçerlidir. Rekreasyonel hayata katılım sağlamak bireylerin fiziksel, mental, duygusal, sosyal sağlıklarının iyileşmesine ve biyopsikososyal iyilik halini sürdürmelerine katkı sağlar. Rekreasyonel yaşam tarzı insanı sosyalleştirir, bireysel beceri ve yeteneğin gelişmesini sağlar, yaratıcı gücü geliştirir, mutlu eder, çalışma başarısı ve iş verimini artırır, ekonomik hareketi geliştirir, toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi sağlar, demokratik toplumun yaratılmasına imkân verir ve bireylerin kendilerini gerçekleştirme için olanak sağlar. Bu bağlayıcı durum çeşitli suistimallerin önüne geçmek için dünyanın gelişmiş tüm ülkeleri tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin içine konularak 1948’de Birleşmiş Milletler Genel Meclisi’nde kabul edilerek garanti altına alınmıştır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 24. ve 27. maddelerinde bahsedildiği gibi hem açık alanda hem de kapalı alanda rekreasyona katılma ve rekreasyonel faaliyetleri üretme hakkı vardır. Benzer şekilde; yetişkinlerin yanında çocukların rekreasyon haklarının oluşturulması, verilmesi ve korunması amacıyla, 1989 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Madde38:2’de “Devlet kurumları çocukların farklı gelişim dönemlerini (yaşlarını) gözeterek, onların dinlenme ve eğlenme, oyun ve rekreatif etkinliklerde yer alma haklarını gözetmeli ve çocuklar için uygun ve eşit rekreatif ve eğlenme olanaklarını sağlamalıdır” şeklinde ülkemizin de tarafı olduğu madde üzerinde anlaşılmıştır. Engelliliğin varlığı insanlık tarihi kadar eskidir. Engelli bireyler, Paganizm döneminde, içinde buldukları ailenin işledikleri bir suçtan ötürü Tanrı tarafından cezalandırıldıklarına inanılırdı. Bu sebeple engellilere yardım etmek, Tanrı’nın gazabını çekmek olarak algılanırdı ve kimse, engellilere yardım etmez, toplumsal olarak dışlanır, yalnızlığa ve ölüme terk edilirdi. Sonraki dönemlerde ölüme terk edilmeyip, zor ve kötü işlerde kullanılmaya başlanmıştır. O dönemlerde engelliler değirmenlerde, su depolarında hayvanların yerine işe koşulmuşlar, fuhuş ve dilencilikte kullanılmışlardır. Bazı toplumlarda ise cüzzamlılarla beraber yaşamaya zorlanmışlardır. Böylesine zor süreçlerden geçilerek gelen günümüzde özel gereksinimli birey olma hala ülkemiz dâhil birçok gelişmekte olan ülkede birtakım zorlukları beraberinde getirmektedir. Fiilen kötü işlerde çalıştırılmıyor olsalar da, toplumun dışında tecrit edilmeseler de toplu taşıma araçları, merdivenler, kaldırımlar, kamu binaları, sinemalar, parklar, cafe ve restoranlar gibi birçok unsuru içine alan kent tasarımı, iş yaşamı, sosyal yaşamın onlara göre tasarlanmaması, onların eğitim, sağlık, sosyal, rekreasyonel yaşamlarını zorlayacak birçok engel hala mevcuttur. Gelişmiş birçok toplumda özel gereksinimli bireyler, normal insanlar gibi düşünülüp onların hakları pozitif ayrımcılık yapılarak verilse de bu durum hala yeterli değildir. Özel gereksinimli bireyleri, yaşamın doğal akışı sebebiyle yaşanan özel gereksinimli hal ve engellilikten kaynaklı oluşan özel gereksinimlilik olarak iki başlıkta ele almak mümkündür. Yaşamın doğal akışı sebebiyle yaşanan özel gereksinimlilik hali, bebeklik, hamilelik, çocukluk, yaşlılıktır. Engellilikten kaynaklı özel gereksinimlilik ise; genetik gerekçeler, alınan ilaçlar, annenin şiddet görmesi, yaşanan travma ve kazalar gibi doğum öncesi nedenler, doğum sırası ve doğum sonrasında yaşanan olumsuzluklar, sakıncalı çevre koşulları, gelenek-görenekler, eğitimsizlik, beslenme, hastalık, kazalar nedeniyle gerçekleşen engellilik hali veya özel gereksinimli olma halidir. Engelliliğin türüne göre özel gereksinimli bireyleri; Ortopedik Engelli, Görme Engelli, İşitme Engelli, Dil ve Konuşma Engelli, Zihinsel Engelli, Süreğen Hastalık, Zedelenme-Sapma, Yetersizliktir. Bu engeller dışında yaşanan bazı kazalar veya hastalıklar, ameliyat dâhil tedavi süreci bireyin bu süre içinde kısıtlılığı nedeniyle engellilik içinde görülebilir. Spor sakatlanmaları da bu sürece dâhildir. Buna ilave olarak hangi gerekçe ile gerçekleşirse gerçekleşsin mültecilik de özel gereksinimli birey olmak olarak kabul edilmektedir. Özel gereksinimli birey yukarıda sıralanan kısıtlamalardan birine sahip olabileceği gibi birden fazlasına da sahip olabilir. Hem görme engelli hem de ortopedik engelli olabilir. Bu türlü birden fazla engellilik hali olması durumunda engelli bireyin hayatı ve ona bakım desteği sunan çoğunlukla aile bireylerinin hayatı da zorlaşmaktadır. Birden fazla engeli olan bireylerde her engel durumuna bağlı olarak değerlendirilmelidir. AAR etkinliklerinde oluşan riskler; Etkinliğin yapıldığı yerden kaynaklanan riskler, Etkinliğin kendisinden kaynaklanan riskler, Mevsimsel koşullardan kaynaklanan riskler, Meteorolojik Koşullardan Kaynaklanan riskler ve Bireyin kendisinden kaynaklanan risklerdir. Engelli bireylerin katılması istediği AAR etkinlikleri aktif veya pasif katılıma göre bu risklerle değerlendirilmelidir. Engelleri olan bireylerin engellilik durumu ve varsa hastalığının ne olduğu ve hastalık durumuna bağlı

olarak seçilen aktivite, aktivitenin yapılacağı yer, mevsime ve meteorolojik duruma uygun olarak hastayı takip eden doktorun reçete ettiği AAR aktivitesi seçildiğinde bireyin etkinliği rehber eşliğinde tamamlaması mümkün olabilecektir. Özellikle kalp damar hastalıkları gibi durumlarda aktivitenin ve aktivite zorluğunun doktor tarafından reçete edilmesi, aktivite sırasında acil müdahale gerektiren bir olay ile karşılaşıldığında acil müdahaleyi yapacak bir birey, ambulans gibi bir araç ve donanımlı bir rehber varlığında etkinliğin planlanması gerekir. Sağlıklı bireyler bile bazı AAR etkinliklerini yaparken etkinliğin tamamında ya da bir kısmında zorlanabilirler. Bu normaldir. Bu bireyler nu etkinliklerden önce doğru şekilde bilgilendirilmeli ve doğru motivasyonel unsurlarla motive edilmelidir. Bu sebeple özel gereksinimli bireyin engellilik durumuna göre yapılacak etkinlikler hem etkinlik hem de birey bazında fiziksel ve psikolojik dayanıklılığının çok üstünde olmayacak ve çeşitli süreçlerde zorlansa bile genel olarak keyif alabileceği bir formatta tasarlanmalıdır. Her engelli birey için en az bir gözetmen veya sosyal destekçi, reçete edilen AAR etkinliği için seçilen parkurda bireyin engellilik durumuna göre en az bir rekreasyon lideri veya rehberin eşlik etmesi sağlanmalıdır.